

VAIVORYKŠTĖS KELIU

Ikimokyklinio ugdymo programa

PRITARTA
Šiaulių miesto savivaldybės
administracijos direktorius

Antanas Bartulis
2018 m. .... mėn. ....d.

PATVIRTINATA
Šiaulių lopšelio - darželio „Eglutė“
direktorius
2018 m. .... mėn. ....d.
įsakymu Nr. ....

ŠIAULIŲ LOPŠELIS - DARŽELIS „EGLUTĖ“

ŠIAULIAI, 2018

PROGRAMOS AUTORIAI:

Jūratė Trepkuvienė (grupės vadovė)
Ala Bagūnienė
Sigita Denikytė
Dalia Kazauskienė
Aurelija Kliopkinienė
Virgilija Lukoševičienė
Ofelija Milun
Aldona Pateckaitė
Rimantė Petrauskė
Silva Taralienė
Vita Tavorienė
Vita Taučienė - Rezgienė
Irena Tuzinienė
Milda Vaškevičienė

VIRŠELIO PIEŠINYS Gustės Jonkutės
MAKETAVO Rimantė Petrauskė

TURINYS

I. BENROSIOS NUOSTATOS.....	4
Duomenys apie įstaigą.....	5
Vaikai ir jų poreikiai.....	5
Pedagogų ir kitų specialistų pasirengimas.....	6
Įstaigos savitumas.....	7
Vietos bendruomenės poreikiai.....	7
Regiono bendruomenės socialiniai ir kultūriniai ypatumai.....	9
II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI.....	10
III. UGDYMO TIKSLAI IR UŽDAVINIAI.....	12
IV. TURINYS METODAI IR PRIEMONĖS.....	14
Laimingas, sėkmingai besiuogdantis, pilietis.Schema.....	15
Visuomeniškas.....	16
<i>Sakytinė kalba.....</i>	16
<i>Rašytinė kalba.....</i>	18
Sveikas.....	19
<i>Kasdieniai gyvenimo įgudžiai.....</i>	19
<i>Fizinis aktyvumas.....</i>	21
Smalsus.....	23
<i>Aplinkos pažinimas.....</i>	23
<i>Skaičiavimas ir matavimas.....</i>	25
<i>Tyrinėjimas.....</i>	27
<i>Mokėjimas mokytis.....</i>	29
Sumanus.....	30
<i>Emocijų suvokimas ir raiška.....</i>	30
<i>Savireguliacija ir savikontrolė.....</i>	32
<i>Savivoka ir savigarba.....</i>	34
<i>Santykiai su bendraamžiais.....</i>	35
<i>Santykiais su suaugusiesiais.....</i>	37
<i>Iniciatyvumas ir atkaklumas.....</i>	38
<i>Problemų sprendimas.....</i>	40
Išradingas.....	41
<i>Meninė raiška.....</i>	41
<i>Estetinis suvokimas.....</i>	45
<i>Kūrybiškumas.....</i>	47
Ugdymo būdai ir metodai.....	49
Ugdymo technologijos.....	50
Ugdymo priemonės	51
V. UGDYMO PASIEKIMAI IR JŲ VERTINIMAS.....	54
Ugdymo pasiekimų vertinimas.....	55
Informacijos rinkimas.....	55
Pasiekimų ir pažangos vertinimų fiksavimas.....	56
Vaiko pasiekimų ir pažangos aplanko paskirtis.....	56
Vaiko pasiekimų ir pažangos aplanko turinys.....	56
Informavimas apie vaikų pažangą ir pasiekimus.....	57
Vertinimo rezultatų panaudojimas.....	57
Vaiko pasiekimai pagal naują ŠMM aprašą.....	57
Vaiko pasiekimai pagal naują ŠMM aprašą. Diagrama.....	58
Naudoti šaltiniai ir literatūra.....	59

I.
**BENDROSIOS
NUOSTATOS**

DUOMENYS APIE ĮSTAIGĄ

Šiaulių lopšelis-darželis „Eglutė“ įkurtas 1988 m. lapkričio mėnesį.

Lopšelis-darželis „Eglutė“ yra biudžetinė savivaldybės įstaiga.

Adresas: K.Korsako g. 6a, Šiauliai LT-78359

Tel.: (8-41) 55 22 27, mob. tel.: +37065694216

Elektroninis paštas: eglute@splius.lt

Interneto svetainės adresas: www.eglute.mir.lt

Mokyklos tipas – neformaliojo ugdymo mokykla – ikimokyklinio ugdymo mokykla.

Mokomoji kalba – lietuvių kalba.

Pagrindinės veiklos sritys: ankstyvasis ir ikimokyklinis ugdymas.

Lopšelio-darželio veiklą koordinuoja Šiaulių miesto švietimo, kultūros ir sporto departamento Švietimo skyrius.

Šiaulių lopšelis-darželis „Eglutė“ – juridinis asmuo ir savo veiklą grindžia Lietuvos Respublikos Konstitucija, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais, Švietimo ir mokslo ministerijos teisės aktais, vietos savivaldos įstatymais, įstaigos nuostatais, darbo tvarkos taisyklėmis bei darbuotojų pareigybės aprašymais.

Programa atliepia:

- ▶ Valstybinės švietimo strategijos 2013 - 2022 metų nuostatas.
- ▶ Šiaulių miesto savivaldybės 2015 – 2024 metų strateginio plėtros plano prioritetus.
- ▶ Šiaulių miesto švietimo, kultūros ir sporto departamento Švietimo skyriaus įgyvendinamus siekius.

Vadovaujamės Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“. Sumanios Lietuvos vizija įvardija Valstybės pažangos strategiją „Lietuva 2030“ – kiekvienas asmuo – atviras kaitai, kūrybingas ir atsakingas.

Pasikeitus teisės aktams, keičiasi ir programos atitinkami punktai. Visada vykdomi ir įgyvendinami naujausi teisės aktai.

VAIKAI IR JŲ POREIKIAI

Požiūris į vaiką ir jo ugdymą atskleidžiamas remiantis Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, ratifikuota 1995 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos įstatymu Nr. I-983 (Žin., 1995, Nr. 60-1501).

Lopšelyje-darželyje vaikai ugdomi nuo 1 iki 6 metų. Įstaigoje yra 12 grupių. Grupės komplektuojamos atsižvelgiant į vaikų amžiaus tarpsnius:

- ▶ ankstyvojo ugdymo (vaikams nuo 1 iki 3 metų),
- ▶ ikimokyklinio ugdymo (vaikams nuo 3 iki 6 metų):

Lopšelis-darželis dirba nuo 7.00 iki 17.30 val.; Budinti grupė – nuo 06.30 iki 18.30 val.

Grupės komplektuojamos kasmet iki rugsėjo 1 dienos. Esant laisvų vietų, grupės gali būti komplektuojamos visus metus.

Kasdienis vaikų gyvenimas įstaigoje pripažįstamas kaip neatsiejama ugdymo turinio dalis. Vadovaujamės nuostatomis:

Pasakyk ir aš pamiršiu. Parodyk ir aš prisiminsiu. Leisk man pačiam padaryti ir aš suprasiu.

Vaikas ugdomi bet kuriuo dienos metu – žaisdamas, dalyvaudamas ankstyvojo, ikimokyklinio ugdymo auklėtojo inspiruotoje, inicijuotoje, organizuotoje veikloje ar dalyvaudamas projektinėse veiklose. Lopšelyje – darželyje draugiškai priimamas ir pripažįstamas kiekvienas vaikas – įvairių gebėjimų, tautybės, iš skirtingo socialinio statuso šeimų ir kt..

Ikimokyklinio amžiaus vaikas – bręstanti asmenybė, turinti savo individualius ir socialinius poreikius.

Įstaigoje nuolat veikianti vaiko gerovės komisija (VGK) rūpinasi vaikui saugia ir palankia ugdymo(si) aplinka, orientuota į asmenybės sėkmę, gerą savijautą, brandą, individualias vaiko galimybes atitinkančius ugdymo(si) pasiekimus bei pažangą, atlieka kitas su vaiko gerove susijusias funkcijas.

Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turintys vaikai integruojami į įprastos raidos vaikų grupes. Vaikų kalbėjimo, kalbos ir komunikacijos sutrikimus koreguoja logopedė. Vaiko gerovės komisija ir logopedė atlieka vaikų, turinčių specialiųjų ugdymo(si) poreikių (išskyrus poreikius, atsirandančius dėl išskirtinių gabumų), pirminį įvertinimą; siūlo tėvams (globėjams, rūpintojams) vaiko specialiuosius ugdymo(si) poreikius įvertinti miesto pedagoginėje psichologinėje tarnyboje (PPT), tvarko ir pristato dokumentus į miesto PPT, suderinus su PPT direktoriumi, teikia juos tvirtinti įstaigos vadovui.

Socialinė pedagogė teikia pagalbą vaikams, turintiems emocijų ir elgesio sunkumų.

Lopšelio – darželio „Eglutė“ ugdymo programa parengta vadovaujantis „Geros mokyklos koncepcija“. Darželio gyvenimas kupinas įdomios, kūrybiškos veiklos, renginių, kurių iniciatoriais bei lyderiais gali būti bet kuris bendruomenės narys. Vyrauja humaniški santykiai, tolerancija ir geranoriškumas. Skatinama ugdytinių saviraiška, aktyvus dalyvavimas projektinėse veiklose, renginiuose, pažintinėse - edukacinėse programose ir kt..

Vykdomos papildomos programos:

- ▶ Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa. 2006, Vilnius
- ▶ Tarptautinė programa „Zipio draugai“.

PEDAGOGŲ IR KITŲ SPECIALISTŲ PASIRENGIMAS

Pedagogų kvalifikacija – vienas iš esminių veiksnių, turinčių įtakos ugdymo kokybei. Įstaigoje dirba 23 pedagogai, iš jų 4 yra išklause priešmokyklinio ugdymo kvalifikacijos tobulinimo kursą ir turi teisę dirbti priešmokyklinio ugdymo pedagogais; 3 – įgiję tarptautinės programos „Zipio draugai“ įgyvendinimui reikalingą kvalifikaciją ir jiems suteikta teisė dirbti tarptautinės programos „Zipio draugai“ pedagogais. Įstaigoje dirba 1 logopedas, 1 meninio ugdymo mokytojas, 1 socialinis pedagogas (0.5 etato).

Atestuoti 23 pedagogai. Iš jų: eksperto kategorijai – 1 logopedas, metodininko kategorijai – 1 meninio ugdymo mokytojas ir 2 auklėtojos, vyresniosios auklėtojos kategorijai – 12 auklėtojų, auklėtojos kategorijai – 7 auklėtojos.

Direktoriui ir direktoriaus pavaduotojui ugdymui suteikta III - oji vadybinė kvalifikacinė kategorija.

Pedagogai ir kiti specialistai nuolat dalyvauja miesto ir šalies renginiuose (konferencijose, seminaruose), dalyvauja projektuose, nuolat kelia savo kvalifikaciją bei dalinasi savo gerąja pedagoginio darbo patirtimi.

Įstaigos logopedas kartu su bendraautoriais parengė leidinius, skirtus ikimokyklinio amžiaus vaikų kalbos vertinimui, sutrikimų identifikavimui, kalbos ugdymui:

- ▶ *Ikimokyklinio amžiaus vaikų erdvinio suvokimo ugdymo vadovas I–II dalys.* 1999, 2000, Šiauliai
- ▶ *Saulutė.* Užduotys trejų metų vaikų kalbai ugdyti. 2010, Šiauliai
- ▶ *Kalbinės veiklos vertinimas.* 2014, Klaipėda

Teikė siūlymus leidiniui:

- ▶ *Urtės ir Motiejaus diena.* 5–7 metų vaiko kalbos raidos vertinimo metodika. 2014, Kaunas

Meninio ugdymo mokytojas yra daugelio šokių, giesmių autorius:

- ▶ Dainelės įrašytos leidinyje *Linksmasis dainelių traukinukas.* 2008, Šiauliai
- ▶ Giesmės įrašytos kompaktiniame diske *Giesmių pynė Marijai.* 2012

Pedagogai patirtimi dalinasi miesto dienraštyje „Šiaulių naujienos“, Šiaulių miesto savivaldybės internetinėje svetainėje, portale www.ikimokyklinis.lt.

Rengia informaciją apie įstaigoje įvykusius renginius ir talpina informaciniame leidinyje „Švietimo naujienos“.

Pedagogės rengia ir pristato pranešimus miesto ir respublikinėse konferencijose, seminaruose.

Lopšelio – darželio „Eglutė“ pedagogės pakankamai kompetentingos, gebančios priimti naujoves, jų veikla nuolat vertinama, tobulinama.

ĮSTAIGOS SAVITUMAS

Lopšelis-darželis „Eglutė“ įsikūręs Gytarių mikrorajone. Ugdydami vaikus stengiamės, kad jie kuo daugiau sužinotų apie Šiaulius ir didžiuotųsi, jog gyvena Šiauliuose, ketvirtame pagal dydį Lietuvos mieste. Netoli stūkso Žaliūkių malūnas. Šalia - Beržynėlio parkas. Tai sudaro puikias sąlygas vaikams susipažinti su parko augmenija, stebėti gamtą visais metų laikais, įgyti mokėjimų ir įgūdžių natūralioje aplinkoje. Šalia esantys prekybos ir pramogų centras „Akropolis“, vaistinė, biblioteka, padeda ugdyti pažinimo, sveikatos, kalbos ir komunikavimo, socialinę kompetencijas, įgyti žinių apie įvairias profesijas. Įstaigos bendravimas su šalia esančia Šv. Mergelės nekalto prasidėjimo bažnyčia sudaro sąlygas vaikų doriniam ugdymui.

Vizija

Demokratiška, atvira pokyčiams, nuolat besimokanti, tenkinanti vaikų ir kitų bendruomenės narių poreikius, teikianti kokybišką ankstyvąjį ir ikimokyklinį ugdymą. Orientuota į etninę kryptį – tampant tautinės ir etninės kultūros židiniu, puoselėjant etnokultūros paveldą, derinant su šiuolaikinio gyvenimo tradicijomis.

Misija

Tobulėti ir keistis, kūrybiškai reaguojant į šiuolaikinio pasaulio pokyčius ir siekiant būti aktyviu pokyčių dalyviu.

Bendradarbiaujant su šeima tęsti šeimos, tautos tradicijas ir siekti sėkmingos vaiko integracijos į visuomenę.

Filosofija

Kiekvienas vaikas – unikali pasaulio būtybė, kurią reikia mylėti, saugoti ir gerbti tokį, koks jis yra.

Etninė kultūra kaip akcentas daugialypėje Europos kultūroje, kaip pilietinės tautinės savimonės ugdymo pagrindas.

VIETOS BENDRUOMENĖS POREIKIAI

Lopšelis-darželis „Eglutė“ yra atvira šeimai ir visuomenei įstaiga. Su vaikų šeimomis nuolat siekiama bendravimo, partnerystės bei abipusio supratimo, atsižvelgiama į tėvų lūkesčius, kad vaikas lopšelyje-darželyje ugdytų(si) saugioje ir sveikoje aplinkoje.

Bendradarbiavimas su šeima orientuotas į pedagoginį tėvų (globėjų) švietimą ir edukacinę - kultūrinę veiklą. Kasmet, mokslo metų pradžioje, kartu su ugdytinių tėvais (globėjais), grupių susirinkimuose, pedagogų taryboje aptariama vaikų adaptacija, išsiaiškinami tėvų lūkesčiai. Siekiant geresnių ugdymo rezultatų ir ugdymo tęstinumo namuose, nuolat ieškoma naujų bendradarbiavimo formų, tėvai (globėjai), supažindinami su pažangiais ugdymo metodais, praktine veikla: rengiami pranešimai, informaciniai stendai, lankstinukai, organizuojamos atvirų durų dienos, pristatoma naujausia pedagoginė ir metodinė literatūra, nuolat gauna informaciją apie įstaigos darbo organizavimą, veiklos tikslus, uždavinius, ugdymo(si) turinį.

Įstaigos bendruomenė visuomet stengiasi laiku reaguoti į tėvų poreikius ir lūkesčius vaiko atžvilgiu, vaiko ugdymo veiklą įvairovės bei vaiko ugdymo modelių (kuriuos jiems gali pasiūlyti darželis) priimtinumą tėvams. Įdiegtas elektroninis dienynas „Mūsų darželis“. Tai šiuolaikinė priemonė, kurios pagalba darželio darbuotojai ir tėvai gali bendrauti ir stebėti vaiko ugdymo proceso planavimą, vaiko pažangos ir pasiekimų vertinimą.

Šeima skatinama dalyvauti ugdymo procese bei kultūriniame bendruomenės gyvenime, kartu rengiant šventes, renginius, susirinkimus, išvykas ir t.t. Tėvai (globėjai), kaip lygiateisiai partneriai, dalyvaudami formalijų institucijų veikloje (grupių tėvų taryboje, darželio taryboje), padeda kurti estetišką, modernią, saugią aplinką, rūpinasi ugdymo turinio realizavimu praktikoje.

Atsižvelgiant į tėvų pageidavimus, plečiama papildoma edukacinė veikla- organizuojami šokių, dainavimo, sporto, kovos menų būreliai.

REGIONO BENDRUOMENĖS SOCIALINIAI IR KULTŪRINIAI YPATUMAI

Lopšelio - darželio „Eglutė“ teritorija jungiasi su „Gytarių“ ir „Sandoros“ progimnazijomis, su kuriomis glaudžiai bendradarbiaujame projektinėse veiklose, organizuojant įvairius renginius.

Kiek toliau įsikūrę lopšeliai - darželiai „Dainelė“, „Žiogelis“, „Pupų pėdas“, „Rugiagėlė“, su kuriais dalyvaujame bendruose renginiuose, kuriame ir įgyvendiname projektus.

Įstaigos bendruomenė yra atvira pokyčiams ir inovacijoms, todėl nuolat dalyvauja ir įsijungia į naujus švietimo projektus ar veiklas. Pasirašytos bendradarbiavimo sutartys su socialiniais partneriais:

- ▶ Šiaulių savivaldybės viešosios bibliotekos „Saulės“ filialu, kur pastoviai rengiamos vaikų, tėvų ir pedagogų kūrybinių darbų parodos.
- ▶ Šiaulių S. Sondeckio menų gimnazijos jaunieji atlikėjai, jų mokytojai kasmet atvyksta su edukacine programa, supažindinti mažuosius lopšelio - darželio „Eglutė“ ugdytinius su muzikos instrumentais.
- ▶ Vykdydami etninę veiklą, glaudžiai bendradarbiaujame su Šiaulių kultūros centro mėgėjų meno kolektyvais - folkloro ansambliais „Sidabrinė gija“ ir „Abrūsėlis“, bei lopšeliu - darželiu „Žirniukas“. Kasmet rengiamos bendros, atviros miesto visuomenei šventės, pagal vykdomą tęstinį etninės veiklos projektą „Močiutės skrynelę atvėrus“.

Kiekvienais metais teikiame paraiškas Šiaulių m. savivaldybės Visuomenės sveikatos rėmimo specialiosios programos priemonių finansavimo atrankos konkursui dėl sveikatingumo projektų ir Šiaulių m. švietimo ir ugdymo įstaigų aplinkosaugos švietimo ir ugdymo projektų rėmimo konkursui dėl aplinkosauginių projektų. Laimėtų projektų idėjos integruojamos į lopšelio - darželio ikimokyklinio ugdymo(si) programą.

Lopšelyje - darželyje „Eglutė“ įgyvendinami tęstiniai projektai:

- ▶ „Eik sveikatos takeliu“, „Aš noriu augti sveikas“, Vaikai ir saugus eismas“ (sveikatingumo įgūdžių plėtojimui).
- ▶ „Mama, tėti, ar Jūs galite man padėti“, „Pagalba draugui“, „Aš ir mano pasakėlė“, „Iš darželio į mokyklėlę“ (socialinių bei komunikavimo įgūdžių plėtojimui).
- ▶ „Mes rūšiuojam“, „Aš noriu pažinti ir saugoti gamtą“ (aplinkosauginių įgūdžių plėtojimui).

Kasmet aktyviai dalyvaujame „Sandoros“ progimnazijos ir Šiaulių Vyskupijos rengiamoje vaikų ir jaunimo giesmių šventėje „Giesmių pynė Marijai“.

Dalindamiesi gerąja metodine patirtimi vaikų ugdymo klausimais, organizuodami bendrus renginius, projektus su socialiniais partneriais, tikimės, kad lopšelyje - darželyje „Eglutė“ ugdytiniams bus įdomu, gera ir jauku.

II. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

TAUTIŠKUMO PRINCIPAS

Stiprinant šeimos ir įstaigos ugdymo sąveiką, žadinti tautinio tapatumo jausmą, auginant dorą, gerą, žingeidų, kūrybingą žmogų, savo tautos kultūros saugotoją.

HUMANIŠKUMO PRINCIPAS

Gerbti vaiką kaip asmenybę, garantuojant jam teisę gyventi ir elgtis pagal prigimtį bei asmeninę patirtį, sudarant sąlygas harmoningam asmenybės vystymuisi.

INTEGRALUMO PRINCIPAS

Atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir jo mąstymo bei veiklos konkretumą ir sinkretiškumą, sudaryti sąlygas vaiko asmenybės ir visuomenės sociakultūrinės integracijos prielaidoms formuotis.

III.

UGDymo TIKSLAI
IR UŽDAVINIAI

TIKSLAS

Ikimokyklinio ugdymo tikslas – atsižvelgiant į vaiko prigimtines galias, jo individualią patirtį, vadovaujantis raidos dėsniumais, padėti vaikui išsiugdyti savarankiškumo, sveikos gyvensenos, pozityvaus bendravimo su suaugusiais ir vaikais, kūrybiškumo, aplinkos ir savo šalies pažinimo, etninius, mokėjimo mokytis pradmenis.

UŽDAVINIAI

Atsižvelgiant į kiekvieno vaiko unikalumą bei poreikius, užtikrinant saugią, ugdymąsi skatinančią aplinką, dialogiška sąveika grindžiamą tikslingą ugdymą ir spontanišką vaiko ugdymąsi, **pasiekti, kad vaikas:**

- ▶ Plėtotų individualias fizines, socialines, pažinimo, kalbos ir bendravimo, kūrybines galias, pažintų ir išreikštų save.
- ▶ Pozityviai bendrautų ir bendradarbiautų su suaugusiais ir vaikais, mokytųsi spręsti kasdienes problemas, atsižvelgti į savo ir kitų ketinimus, veiksmų pasekmes.
- ▶ Aktyviai dalyvautų ir kūrybiškai išreikštų save šeimos, ugdymo įstaigos ir vietos bendruomenės gyvenime.
- ▶ Mokytųsi pažinti ir veikti: žaistų, keltų klausimus, tyrinėtų, rinktųsi veiklos būdus ir priemones, samprotautų apie tai, ko išmoko, numatytų tolesnės veiklos žingsnius.
- ▶ Puoselėtų mūsų krašto tradicijas, papročius, perimtų etninės kultūros vertybes.

IV.

TURINYS, METODAI
IR PRIEMONĖS

LAIMINGAS, SĖKMINGAI BESIUGDANTIS, PILIETIS

Visuomeniškas

- 8. Sakytinė kalba
- 9. Rašytinė kalba

Smalsus

- 10. Aplinkos pažinimas
- 11. Skaičiavimas ir matavimas
- 15. Tyrinėjimas
- 18. Mokėjimas mokyti

Sveikas

- 1. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai
- 2. Fizinis aktyvumas

Sumanus

- 3. Emocijų suvokimas ir raiška
- 4. Savireguliacija ir savikontrolė
- 5. Savivoka ir savigarba
- 6. Santykiai su bendraamžiais
- 7. Santykiai su suaugusiais
- 14. Iniciatyvumas ir atkaklumas
- 15. Problemų sprendimas

Išradingas

- 12. Meninė raiška
- 13. Estetinis suvokimas
- 17. Kūrybiškumas

Sritis: SAKY TINĖ KALBA

Vertyb inė nuostata: Nusiteikęs išklaudyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.

Esminis gebėjimas: Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai, laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

Klausymas

- ▶ Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbančio suaugusiojo toną.
- ▶ Supranta elementarius kalbančiojo klausimus ir prašymus.
- ▶ Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmais atsakyti į klausimus.
- ▶ Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus.
- ▶ Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą.
- ▶ Supranta ir greitai mokosi naujų žodžių.
- ▶ Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus.
- ▶ Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinių, naujų žodžių.

Kalbėjimas

- ▶ Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauska, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis.
- ▶ Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksams įvardinti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu.
- ▶ Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmais, mimika ir pantomimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose.
- ▶ Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato, girdi, kas atsitiko, ko nori. Trijų keturių žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedą mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“.
- ▶ Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus kūrinius.
- ▶ Domisi laidomis, filmais. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

Klausymas

- ▶ Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų pasakojimų, skaitomų ar deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai.
- ▶ Pradedą išklaudyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas.
- ▶ Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių) apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius. Klausosi gyvai, įrašų.

- ▶ Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarne.
- ▶ Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad į jį kreipiamasi ne gimtąja kalba.
- ▶ Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą.
- ▶ Supranta pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę.

Kalbėjimas

- ▶ Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius.
- ▶ Kalba, pasakoja apie tai, ką mato, matė, girdi ir girdėjo, ką sužinojo, suprato.
- ▶ Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius. Taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų.
- ▶ Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniiais. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius.
- ▶ Pasakoja, kalbasi apie animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando kalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Bando kalbėti su kitakalbiu suaugusiuoju.
- ▶ Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis paprastų taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveksmiais, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose.
- ▶ Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą, vartoja mandagumo žodžius, vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus), technologinius terminus (mikrofonas, pelė ir kt.).
- ▶ Pasakoja apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas detales, savybes, būsenas.
- ▶ Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus. Kuria ir pasakoja įvairius tekstus. Žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“, „užsienio“ kalbomis.
- ▶ Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas ir kt.

Sritis: RAŠY TINĖ KALBA

Vertyb inė nuostata: Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

Skaitymas

- ▶ Varto paveikslėlių knygeles, žiūr inėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas paskaitytų.
- ▶ Reaguoja į skaitomą tekstą. Dėmesį skiria ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui.
- ▶ Geba sieti paveikslėlius su juose pavaizduotais konkrečiais daiktais, juos pavadina.
- ▶ Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius.

Rašymas

- ▶ Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis.
- ▶ Įvairiomis rašymo priemonėmis brauko įvairias linijas, spontaniškai brauko popieriaus lape, kraigalioje vertikalias ir horizontalias linijas.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

Skaitymas

- ▶ Domisi knygomis, dėmesingai klausosi suaugusiojo. „Skaito“ knygelių paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus.
- ▶ Sugalvoja knygelių iliustracijoms, knygelėms pavadinimus.
- ▶ Domisi įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą siužetą, klausinėja. Pradeda suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties.
- ▶ Atkreipia dėmesį į raides, simbolius aplinkoje. Domisi abėcėlės raidėmis. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį.
- ▶ Žino keliolika abėcėlės raidžių.
- ▶ Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Pradeda skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis.
- ▶ Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse (gatvių, mokyklų, parduotuvių pavadinimus ir kt.).

Rašymas

- ▶ Domisi įvairiomis rašymo priemonėmis ir galimybe rašyti. Stebi, kaip rašo suaugusieji ir vaikai, kaip dirba kompiuteriu suaugusieji, juos mėgdžioja.
- ▶ Keiverzoja, piešia linijas, įvairius elementus, formas, kopijuoja raides, rašo vardą. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus. Kuria ir gamina knygeles su nukopijuotais sakiniiais, žodžiais, raidėmis. Braižo planus, schemas, grafikus.
- ▶ Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Supranta rašymo tikslus.

Sritis: KASDIENIAI GYVENIMO ĮGŪDŽIAI

Vertybinė nuostata: Noriai ugdomsi sveikam kasdieniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.

Esminis gebėjimas: Tvaringai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu, prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti.
- ▶ Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja.
- ▶ Valgo sriubą, košę šaukštu, geria iš vaikams pritaikyto puoduko.
- ▶ Pats valgo šaukštu, smeigia šakute, geria iš puodelio.
- ▶ Norėdamas tuštintis ar šlapintis rodo į tualetu duris, atsineša puoduką ar savais ženklais pasako.
- ▶ Rengiamas kiša koją į batuką, ranką į rankovę, deda kepurę ant galvos.
- ▶ Tiesia nešvarias rankas tikėdamasis, kad suaugusysis jas nuplaus ar nušluostys.
- ▶ Padedamas pučia nosį į nosinę.
- ▶ Nuneša žaislą (lėlę, meškiuką, kiškutį, mašinytę, kamuoliuką) į jam skirtą vietą.
- ▶ Pasiprašo žodžiu į tualetą.
- ▶ Valgo šaukštu, šaukšteliu, šakute. Pasako, kokius patiekalus mėgsta.
- ▶ Geba praustis, naudotis muilu, šluostosi rankšluosčiu. Bando savarankiškai susitvarkyti pasinaudojęs tualetu.
- ▶ Priminus arba pats savarankiškai eina į tualetą.
- ▶ Mėgina apsiauti batukus, apsivilkti, bando sagstyti sagas, varstyti batų raištelius.
- ▶ Prieš valgį, pasinaudojęs tualetu, susitepęs pats plaunasi rankas. Susitepęs prausiasi ir šluostosi veidą.
- ▶ Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Valgo nedideliais gabaliukais, gerai sukramto, valgydamas nekalba, neužsiima pašaliniais darbais, nežaidžia; taisyklingai naudojami šaukštu, šakute, pradeda naudotis peiliu, pavalgęs nusivalo servetėle.
- ▶ Pavalgęs padėkoja.
- ▶ Žino, kad galima apsinuodyti valgant nepažįstamas uogas, vaisius.
- ▶ Pajaučia, kad higienos įgūdžiai padeda augti sveikam. Plaunasi rankas su muilu, valosi dantis, šukuojasi, naudojami nosinaite.
- ▶ Maunasi (nusimauna) kelnes, aunasi (nusiauna) batus, šlepetes, velkasi (nusivelka) megztinį, užsideda (nusiima) kepurę.
- ▶ Pastebi, kada yra nešvarus, ir savarankiškai prausiasi, šluostosi rankšluosčiu.

- ▶ Priminus šukuojasi plaukus šukomis.
- ▶ Suaugusiojo padedamas kloja lovą.
- ▶ Čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį, pasitraukia nuo kitų vaikų.
- ▶ Sudėlioja žaislus į jiems skirtas vietas.
- ▶ Išmano, kuriems patiekalams valgyti skirti įvairūs stalo įrankiai. Valgo įvairų maistą (penkių pagrindinių maisto produktų grupių). Įvardija kelis sveikus maisto produktus (morką, obuolį, pieną ir t. t.) bei kelis nenaudingus sveikatai (traškučius, kokakolą, guminukus).
- ▶ Pasako, kad pieną, mėsą, vaisius, daržoves valgyti naudingiau nei saldumynus.
- ▶ Pasako, kad saldžiuosius gėrimus gerti nesveika.
- ▶ Pratinasi pasiteirauti suaugusiųjų apie neįprasto skonio ar nemalonaus kvapo maistą.
- ▶ Primenant bando laikytis mitybos kultūros, įpranta teisingai naudotis stalo įrankiais, valgyti įvairų maistą.
- ▶ Pasako, kaip reikia apsirengti šiltu ir šaltu oru. Stengiasi būti tvarkingas, nesutepti drabužių, tvarkingai juos padėti, sulankstyti.
- ▶ Priminus savarankiškai pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę.
- ▶ Sudeda žaislus, šluosto dulkes, valo stalą, surenka šiukšles aikštelėje.
- ▶ Žaidžia tik su tvarkingais žaislais, nededa į burną jokių smulkių daiktų, juda saugioje aplinkoje, atsargiai lipa laiptais, saugiai uždarinėja duris, kad neprisivertų pirštų sau ar draugui.
- ▶ Bando apsisaugoti nuo gamtos pavojingų veiksnių - užsidėti kepuraitę, kai šalta, daug judėti, nelaižyti metalinių daiktų.
- ▶ Saugiai elgiasi grupėje, lauko aikštelėje (stengiasi bėgti nekliudydamas kitų, nelipti ant tvoros).
- ▶ Taisyklingai naudojami peiliu.
- ▶ Valgydamas laiko šakutę kairiąja, peilį – dešiniąja ranka, šaukštą ir šaukštelį – tarp pirštų.
- ▶ Jaučia, kada sušilo arba sušalo, ir savarankiškai apsirengia arba nusirengia megztinį, striukę, pasikeičia savo sušlapusius rūbus, avalynę.
- ▶ Plaunasi rankas, prausiasi, tvarkosi.
- ▶ Pjausto daržoves, vaisius.
- ▶ Kala vinis į lentą.
- ▶ Siuva, siuvinėja.

Sritis: FIZINIS AKTYVUMAS

Vertybinė nuostata: Noriai, džiaugsmingai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.

Esminis gebėjimas: Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Juda laisvai, jaučia kryptį, tempą. Įgyja saugumo jausmą išlaiko pusiausvyrą, derina judesius ir veiksmus.
- ▶ Ieško sunkumų, pratinasi, bando įveikti kliūtis. Bando judėti bendroje erdvėje nesusiduriant su kitais.
- ▶ Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą.
- ▶ Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar temdamas daiktą.
- ▶ Bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda pro kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą.
- ▶ Rideną meta gauda kamuolį.
- ▶ Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaką, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Mankštinausi, sportuoja, grūdinasi. Treniruojami, stiprina savo kūną.
- ▶ Pastovi ant vienos kojos. Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ar sėdėdamas atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis.
- ▶ Tikslingai skirtingu ritmu eina vorele, ant pirštų galų, eina siaura lenta, gimnastikos suoleliu, pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais.
- ▶ Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu.
- ▶ Eina keisdamas greitį, staigiai sustoja, greitai pajuda iš vietos. Išlaiko saugų atstumą eidamas, bėgdamas šalia draugo, buityje.
- ▶ Atlieka įvairius judesius su lankais, lazdomis, parašiotu, šokdynę, batutu, kamuoliais.
- ▶ Atlieka tam tikrus statinius pratimus, klūpoja ant abiejų kelių, pakaitomis ant vieno ar kito kelio, kyboja ant sienelės.
- ▶ Išlaiko pusiausvyrą, eidamas laipteliais ar paaukštiniu.
- ▶ Bėga keisdamas kryptį, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, ant pirštų galų. Ištvėringas, bėga ilgesnius atstumus, pristatomu ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn, nuokalnėn.

- ▶ Bėga derindamas du ar daugiau judesių (bėga ir varosi, spiria kamuolį, bėga ir mojuoja rankomis, kaspinais).
- ▶ Lipa ir nulipa laiptai pakaitiniu žingsniu laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų
- ▶ Lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų.
- ▶ Atsispirdamas abiem kojomis pašoka nuo žemės, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją.
- ▶ Šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo, vietoje ir judėdamas pirmyn, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto.
- ▶ Šoka į toli, į aukštį. Šokinėja derindami du skirtingus rankų ir (ar) kojų judesius (šoka per virvutę, žaidžia „Klases“).
- ▶ Paspiria kamuolį . Spiria kamuolį vartus, taikinį.
- ▶ Rideną, bando mėtyti, gaudyti kamuolį. Ištiestomis rankom pagauna didelį kamuolį.
- ▶ Meta kamuolį iš įvairių padėčių, į taikinį, tiksliau gaudo, mušinėja. Su kamuolių atlieka sporto žaidimų elementus, žaidžia komandomis , derindami veiksmus.
- ▶ Meta ir kartais pataiko kamuolį į krepšį, vartus , taikinį.
- ▶ Žaidžia mažąjį krepšinį, futbolą, badmintoną, miestučiais.
- ▶ Įsisupa ir supasi sūpynėmis
- ▶ Mina ir vairuoja triratuką.
- ▶ Važiuoja dviračiu.
- ▶ Laipioja gimnastikos siennele, kyboja ant jos. Laipioja lauko įrenginiais.
- ▶ Žaisdamas judriuosius žaidimus, estafetes lenktyniauja, išmėgina save, koks stiprus greitas, vikrus, džiaugiasi, kad auga.
- ▶ Geriau derina akies – rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, įkerpa popieriaus kraštą.
- ▶ Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai.
- ▶ Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, sega sagas).
- ▶ Rankų ir pirštų judesius atlieka vikriau, geriau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas.

Sritis: APLINKOS PAŽINIMAS

Vertybinė nuostata: Nori pažinti bei suprasti save ir aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinjęs ką nors nauja.

Esminis gebėjimas: Įvardija ir bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Stebi, tyrinėja daiktus artimoje aplinkoje, domisi augalais, gyvūnais, transporto priemonėmis, namais, žmonių darbais.
- ▶ Ima, liečia, stumia, prisitraukia, apglėbia, krapšto, ridena daiktus, spaudo mygtukus ragauja uodžia, įsiklauso. Eksperimentuoja su daiktais, žaislais.
- ▶ Stebi, tyrinėja, orientuojasi grupės aplinkoje, žino kur sudėti žaislai, daiktai, juos susiranda. Pasinaudojęs padeda į vietą.
- ▶ Atpažįsta ir parodo savo kūno dalis. Save suvokia, kaip visumą.
- ▶ Domisi žaislais, skirtais berniukams ir mergaitėms.
- ▶ Skiria asmeninius daiktus, žaislus.
- ▶ Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus.
- ▶ Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius.
- ▶ Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.
- ▶ Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi joje.
- ▶ Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus.
- ▶ Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojami (šukos, šaukštas, nosinaitė).
- ▶ Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais.
- ▶ Skiria atskirus gamtos reiškinius.
- ▶ Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje.
- ▶ Pasako savo ir savo šeimos narių vardus.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Domisi savimi, kitais žmonėmis jų darbais, profesijomis, savo ir draugų gyvenimo vieta.
- ▶ Tyrinėja žemėlapius, stebi, grupuoja darbo įrankius, transporto priemones, kelio ženklus.
- ▶ Pajunta ryšį tarp švenčių, tradicijų, žemės ūkio darbų įv. metų laiku.
- ▶ Žaidžia didaktinius ir judriuosius žaidimus.
- ▶ Stebi pokyčius gamtoje pagal paros, metų laikų kaitą.
- ▶ Stebi gyvūnus artimiausioje aplinkoje, pažįstą jų gyvenimo sąlygų įvairovę.
- ▶ Stebi gyvūnus artimiausioje aplinkoje. Stebi gyvybę, po žemėmis, po medžio žieve, stebi vabzdžius, vikšrus, vorus.

- ▶ Stebi artimiausioje aplinkoje gyvūnų gimimą, augimą, palikuonis, mirtį.
- ▶ Išvykų metu stebi gyvūnų prisitaikymą prie metų laikų.
- ▶ Stebi, eksperimentuoja, tyrinėja augalus, išsiaiškina dygimą, spartų augimą, žydėjimą, nunykimą priežastis.
- ▶ Tyrinėja, ieško, grožisi, stebi aplinką, augalus, kai kuriuos gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje.
- ▶ Padedant maitina, globoja, sodina, daigina, laisto, suvokia kuo naudingi gyvūnai, augalai žmogui.
- ▶ Dalyvauja išvykose į mišką, pievas, prie vandens telkinių, visais pojūčiais tyrinėja gamtą.
- ▶ Išsiaiškina įvairiais pojūčiais, tyrinėja, eksperimentuoja, susipažįsta kai kuriomis savybėmis: vanduo skystas, skaidrus, smėlis-sausas, drėgnas ir kt.
- ▶ Stebi klimato reiškinius įvairiais metų laikais.
- ▶ Atkreipia dėmesį į mėnulį, žvaigždes, saulę, sužino, jog dangaus kūnai veikia augalus, gyvūnus ir žmones.
- ▶ Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.).
- ▶ Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę.
- ▶ Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje.
- ▶ Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius.
- ▶ Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus.
- ▶ Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).
- ▶ Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus.
- ▶ Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui.
- ▶ Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra)
- ▶ Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas.
- ▶ Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus.
- ▶ Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją.
- ▶ Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais.
- ▶ Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai.
- ▶ Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą.
- ▶ Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui.
- ▶ Pradedą suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius.
- ▶ Pasako tėvų profesijas, įvardija savo giminaičius, žino savo namų adresą.
- ▶ Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą.
- ▶ Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prietaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos.
- ▶ Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė.
- ▶ Papasakoja apie tradicines šventes.
- ▶ Pradedą jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus (upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus.
- ▶ Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą.
- ▶ Mokosi rūšiuoti atliekas.

Sritis: SKAIČIAVIMAS IR MATAVIMAS

Vertybė nuostata: Nusiteikęs pažinti pasaulį skaičiuodamas ir matuodamas.

Esminis gebėjimas: Geba skaičiuoti daiktus, palyginti daiktų grupes pagal kiekį, naudoti skaitmenis, apibūdinti daikto vietą eilėje, sudaryti sekas. Geba grupuoti daiktus pagal spalvą, formą, dydį. Jaučia dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, tūris, laikas. Pradedą suvokti laiko tėkmę ir trukmę.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Lygina, parenka pagal porą, matuoja, tapatina, grupuoja.
- ▶ Pasako, kuris mažesnis, didesnis.
- ▶ Žino, kurie daiktai ir objektai yra toli, arti, aukštai, žemai.
- ▶ Supranta, ką reiškia vienas, du, daug
- ▶ Iš kelių dėžutės skylių suranda reikiamą, pro kurią pralįstų paimta kaladėlė.
- ▶ Pasako, kiek turi metukų.
- ▶ Žaislus, daiktus surikuoja į eilę.
- ▶ Tapatina daiktus pagal dydį, formą.
- ▶ Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis - mažas, ilgas - trumpas, sunkus - lengvas, kitoks, vienodi, skirtingi.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Stebi, tyrinėja visais pojūčiais kas yra aplink, grupuoja, lygina, tapatina.
- ▶ Matuoja, skaičiuoja, atlieka operacijas su daiktais ir jų grupėmis.
- ▶ Veikia, manipuliuoja su įv. dydžio, formos ir spalvos žaislais, daiktais, skirsto, grupuoja, lygina regėjimo, lytėjimo, raumenų pojūčiais, įvertina juos.
- ▶ Daiktų skaičių susieja su skaitmeniu.
- ▶ Sudaro skaičius iš vienetų.
- ▶ Tyrinėja, eksperimentuoja su skaičiais, laikrodžiais.
- ▶ Susieja savo darbus su paros dalimis.
- ▶ Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, tris)
- ▶ Statydamas, konstruodamas, komponuodamas atsižvelgia į daikto formą, dydį, spalvą.
- ▶ Dydžių skirtumams apibūdinti vartoja žodžius: didelis, didesnis - mažas, mažesnis, ilgas, ilgesnis - trumpas, trumpesnis, storas, storesnis – plonas, plonesnis, aukštas, aukštesnis - žemas, žemesnis ir pan.
- ▶ Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius.
- ▶ Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio bei padėties erdvėje.
- ▶ Pakaitomis suveria dviejų spalvų karoliukus, dėlioja paeiliui trikampus ir kvadratus.
- ▶ Skiria kelintinius skaitvardžius (Kas trečias atėjo? Kas atėjo pirmas?). Žaisdami vartoja sąvokas „pirmas“, „antras“...
- ▶ Surikuoja daiktus nuo mažiausio iki didžiausio
- ▶ „Rašo“ iš kairės į dešinę
- ▶ Pasakodamas kalba būtuojų ir būsimoju laiku, suvokdamas praeitį, dabartį ir ateitį

- ▶ Piešia ornamentus iš kairės į dešinę, atranda įv. sekose pasikartojančius elementus, pratęsia seką dviem, trim elementais.
- ▶ Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą.
- ▶ Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojami vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu).
- ▶ Skiria kairę ir dešinę savo kūno puses, priekį, nugarą. Vartoja žodžius: kairėn-dešinėn, aukštyn-žemyn.
- ▶ Apibūdina daiktų vietą ir padėtį savo ir kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu (keičia judėjimo kryptį pagal žodinį nurodymą arba simbolius). Sudaro maršruto planą.
- ▶ Žino savaitės trukmę, jos dienų seką; pasako, ką galima nuveikti per 10 minučių, dieną, savaitę,

Sritis: TYRINĖJIMAS

Vertybinių nuostatų: Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.

Esminis gebėjimas: Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, bandymą, klausinėjimą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Keverzoja, teplena, paišena, braižo per visa lapą.
- ▶ Domisi žaislais, skirtais berniukams ir mergaitėms.
- ▶ Išreiškia save mimika, veiksmais, judesiu piešiniu.
- ▶ Tyrinėja erdvę, bando judėti bendroje erdvėje, nesusiduriant su kitais.
- ▶ Atranda, kuri kūno dalis juda.
- ▶ Stato, konstruoja, dėlioja, atrenka vienos rūšies daiktus, lygina.
- ▶ Stebi, tyrinėja daiktus artimoje aplinkoje.
- ▶ Eksperimentuoja su daiktais, žaislais.
- ▶ Klausinėja, aiškinasi.
- ▶ Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus.
- ▶ Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).
- ▶ Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti.
- ▶ Mėgsta žaisti slėpynių.
- ▶ Patikusį veiksmą prašo pakartoti daug kartų.
- ▶ Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Tyrinėja save, savo kūno sandarą, jutimo organų galimybes judėdami, kurdami, įsimindami, girdėdami, matydami, ragaudami, liesdami, vaidindami.
- ▶ Atranda ir išmėgina atsipalaidavimui, emociinei iškrovai, savijautos gerinimui, bendravimui tinkančius meno kūrinius ir meninę raišką: mimiką, muzikinį dialogą, raiškų judesį, persikūnijimą.
- ▶ Tyrinėja žmones, kuo panašūs, kuo skiriasi.
- ▶ Liečia, stebi, tyrinėja, eksperimentuoja lytėjimu, bando, ragauja, nori daryti pats, ieško informacijos.
- ▶ Aiškinasi, diskutuoja, kaip dera ir nederia elgtis.
- ▶ Veikloje naudoja įvairias priemones.
- ▶ Padedant suaugusiems tyrinėja, koks mūsų poveikis aplinkai, o aplinkos – sveikatai.
- ▶ Įvairiai judėdamas tyrinėja erdvę, pastebi asmeninės ir bendros erdvės ribas.
- ▶ Eksperimentuoja lytėjimu – paguli ant grindų, kilimėlių, pripučiamo čiužinio, išbandydamas, kur minkšta, kur kieta; sužino, kur patogiau mankštintis.
- ▶ Stebi, tyrinėja, ieško informacijos knygoje, žiūri jas, albumus, fotografijas.
- ▶ Tyrinėja žemėlapius, stebi, grupuoja darbo įrankius, transporto priemones, kelio ženklus.

- ▶ Aiškinasi, klausinėja, piešia, tapo, lipdo, konstruoja, žaidžia.
- ▶ Stebi, eksperimentuoja, tyrinėja augalus ir gyvūnus.
- ▶ Stebi, tyrinėja visais pojūčiais tai, kas yra aplink, grupuoja, lygina, gretina, eksperimentuoja su žinomais ir mažiau žinomais įprastais daiktais, jų grupelėmis, stebi pokyčius, reiškinius.
- ▶ Eksperimentuoja su vandeniu, smėliu, žeme. Tyrinėja, atranda savo aplinkoje, žaidžia.
- ▶ Stebi, tyrinėja, eksperimentuoja su raidėmis ir skaičiais, gaubliu, įvairiais laikrodžiais, lempomis.
- ▶ Smalsauja, domisi, išsiaiškina įvairiais pojūčiais, tyrinėja, eksperimentuoja, susipažįsta kai kuriomis savybėmis: vanduo-skystas, skaidrus, smėlis-sausas, drėgnas ir t.t.
- ▶ Tyrinėja aplinką, domisi kitais žmonėmis.
- ▶ Tyrinėja, eksperimentuoja, susipažįsta su įvairių dailės priemonių medžiagų savybėmis.
- ▶ Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko.
- ▶ Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).
- ▶ Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti).
- ▶ Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos).
- ▶ Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti.
- ▶ Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus.
- ▶ Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami.
- ▶ Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti.
- ▶ Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse.
- ▶ Aktyviai tyrinėdami aplinką, demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius. Savo galimybėms išplėsti pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą).
- ▶ Su suaugusiaisiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultatą, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus.
- ▶ Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų.

Sritis: MOKĖJIMAS MOKYTIS

Vertybė nuostata: Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.

Esminis gebėjimas: Mokosi žaisdamas, stebėdamas kitus vaikus ir suaugusiuosius, klausinėdamas, ieškodamas informacijos, išbandydamas, spręsdamas problemas, kurdamas, įvaldo kai kuriuos mokymosi būdus, pradeda suprasti mokymosi procesą.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ir susitapatina, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradeda tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais
- ▶ Nori naujų išspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais, juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Stebi ir mėgdžioja, klausia.
- ▶ Geba rinktis vieną iš dviejų.
- ▶ Nori viską daryti pats.
- ▶ Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.
- ▶ Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato.
- ▶ Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus.
- ▶ Džiaugiasi tuo, ko išmoko.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Pasako, parodo, ką nori išmokti.
- ▶ Mėgsta kūrybiškai žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius.
- ▶ Pasako, ką veikė ir ką išmoko.
- ▶ Norėdamas ką nors išmokti, pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja.
- ▶ Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klausia, ką sako kiti, pasitikslina.
- ▶ Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu.
- ▶ Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks.
- ▶ Laiko save tikru mokiniu, atradėju.
- ▶ Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą išskeldamas ir spręsdamas problemas.
- ▶ Išsiaiškina, kokios informacijos reikia, randa reikiamą informaciją įvairiuose šaltiniuose, pvz., enciklopedijose, žinyuose. Siūlo ir jungia idėjas bei strategijas joms įgyvendinti.
- ▶ Pasako, ką jau išmoko, ko dar mokosi, paaiškina, kaip mokėsi, kaip mokysis toliau.
- ▶ Nori viską daryti pats, nors tai jam nelabai sekasi.
- ▶ Realiai suvokia savo gebėjimus, kas sekasi gerai ir kas prasčiau
- ▶ Nori būti savarankiškas, kai nepasiseka, kreipiasi į suaugusįjį ar draugą.
- ▶ Numato savo tikslą ir siekia jo.

Sritis: EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA

Vertybė nuostata: Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta bei įvardina savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus (užjaučia, padeda).

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Supranta jausmus, bando juos išreikšti.
- ▶ Mimika, kūno judesiais, garsais, veiksmais, piešiniu išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį.
- ▶ Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus.
- ▶ Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.
- ▶ Atspindi kitų vaikų emocijų raišką (kartu juokiasi, jei juokiasi kitas, nusimena, jei kitas verkia).
- ▶ Kartoja veiksmus, kurie sukelia juoką ir atkreipia dėmesį.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo).
- ▶ Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita.
- ▶ Pradeda atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus.
- ▶ Pradeda vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus.
- ▶ Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.
- ▶ Žodžiu, mimika, garsu žaisdami įvardija vidines savo būsenas, savijautą (džiaugsmą, nusistebėjimą, abejonę, apmaudą, pasitenkinimą, nusivylimą).
- ▶ Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausiai reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguoja (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).
- ▶ Pradeda suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza.
- ▶ Išreiškia save, savo nuotaiką, jausmus, mintis įvairiausiomis meno priemonėmis: garsu, žodžiu, balsu, judesiu, linija, spalva, forma.
- ▶ Atranda ir išmėgina atsipalaidavimui, emocinei iškrovai, savijautos gerinimui, bendravimui tinkančius meno kūrinius ir meninę raišką: mimiką, muzikinį dialogą, raiškų judesį, persikūnijimą.
- ▶ Gerbia, užjaučia, yra dėmesingas neįgaliems, senyvo amžiaus žmonėms, gyvūnams, augalams.
- ▶ Siekia tikslo, jaučiasi patenkintas ir išdidus, įveikęs sunkumą ar kliūtį.
- ▶ Neįžeidinėja kitų, nesityčioja, stengiasi būti tolerantiškas.
- ▶ Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus.
- ▶ Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguoja (pvz., stengiasi paguosti, padėti).

-
- ▶ Pradedą suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).
  - ▶ Atpaįsta bei pavadina savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia įaisti nuliūdušį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti).
  - ▶ Pradedą kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia.
  - ▶ Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei prieįastis.
  - ▶ Beveik neklysdamas iš veido mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai gerenoriškai stengiasi jam padėti.
  - ▶ Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.
  - ▶ Domisi savo ir kitų emocijomis, jausmais bei jų raiška.
  - ▶ Atpaįsta ir įvardija ne tik savo jausmus, bet ir nuotaikas bei jų prieįastis.
  - ▶ Atpaįsta kitų emocijas ir jausmus, bando į juos atsiliepti (paguosti, užjausti), keisti savo elgesį (susilaikyti, neskaudinti, atsiųvelgti į kito norus).

Sritis: SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ

Vertybinė nuostata: Nusiteikęs valdyti emocijų raišką ir elgesį.

Esminis gebėjimas: Laikosi susitarimų, elgiasi mandagiai, taikiai, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus (suvaldo pyktį, neskaudina kito), įsiaudrinęs geba nusiraminti.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Supranta jausmus, bando juos išreikšti.
- ▶ Mėgdžioja suaugusįjį, vaikus; suvokia ir perima jų emocijas, vertybines nuostatas.
- ▶ Bando valdyti savo norus ir elgesį.
- ▶ Laikosi paprasčiausių susitarimų.
- ▶ Gerai jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas.
- ▶ Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.
- ▶ Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių.
- ▶ Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Paskatintas, pamokytas stengiasi būti mandagus. Bando suvokti, kad kandžiotis, muštis yra pavojinga, skausminga, neleistina.
- ▶ Sukaupia trumpam dėmesį.
- ▶ Atsargiai lipa laiptais, laikydamasis turėklų, deda koją ant kiekvieno laiptelio.
- ▶ Bando valdyti savo norus ir elgesį.
- ▶ Išsako mintis, jausmus, nuomonę
- ▶ Reiškia savąsias emocijas, vertybines nuostatas: derina jas bendraujant ir bendradarbiaujant.
- ▶ Laikosi paprasčiausio susitarimo, žaidimo taisyklių.
- ▶ Žino kultūringo elgesio taisykles, stengiasi jų laikytis. Išklauso šalia esančius suaugusius ir bendraamžius, nepertraukia kalbančiojo, kontroliuoja balso stiprumą, kalbėjimo tempą.
- ▶ Savarankiškai ar su suaugusio pagalba taikiai bando spręsti iškilusias problemas, konfliktus, nesusitarimus.
- ▶ Kartu kuria, tariasi dėl taisyklių ir stengiasi jų laikytis. Neįžeidinėja kitų, nesityčioja, stengiasi būti tolerantiškas.
- ▶ Atranda ir išmėgina atsipalaidavimui, emociinei iškrovai, savijautos gerinimui, bendravimui tinkančius meno kūrinis ir meninę raišką: mimiką, judesius ir pratinasi atsakyti už savo veiksmus, atsispirti blogoms pagundoms ir t.t.
- ▶ Žino kultūringo elgesio taisykles, stengiasi jų laikytis. Nori ir mėgina tesėti žodį, atlikti įsipareigojimus.
- ▶ Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos.
- ▶ Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.

- ▶ Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus.
- ▶ Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.).
- ▶ Pradedą valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsmą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes.
- ▶ Nuolat primenant ir sekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.
- ▶ Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais.
- ▶ Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes.
- ▶ Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.
- ▶ Pats taiko įvairesnius nusiramavimo, atsipalaidavimo būdus (pastovi prie akvariumo su žuvytėmis, klauso pasakos, naudodamasis ausinėmis ir kt.).
- ▶ Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį.
- ▶ Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. ▶ Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.

Sritis: SAVIVOKA IR SAVIGARBA

Vertybė nuostata: Save vertina teigiamai.

Esminis gebėjimas: Supranta savo asmens tapatumą („aš esu, buvau, būsiu“), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, pasitiki savimi ir savo gebėjimais, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises būti ir žaisti kartu su kitais.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Reaguoja į pasakytą savo vardą.
- ▶ Turi aiškų savo kūno vaizdą. Atpažįsta ir parodo savo kūno dalis, stebi jų judėjimą.
- ▶ Apžiūrinėja, liečia, tyrinėja kitų vaikų kūną.
- ▶ Turi aiškų savo kūno vaizdą. Pavadina kelias kūno dalis.
- ▶ Supranta jausmus, bando juos reikšti.
- ▶ Džiaugiasi savo galimybėmis (judėti, atlikti veiksmus, kalbėti). Tikisi suaugusiųjų palaikymo.
- ▶ Save sieja su savo veikla ir daiktais.
- ▶ Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Pradedą suvokti teigiamas savo savybes.
- ▶ Supranta, kad kiekvienas gali turėti atskirą jausmų, ketinimų, norų pasaulį.
- ▶ Jaučia savigarbą, kai kiti jį palankiai vertina, pripažįsta.
- ▶ Jaučiasi esąs šeimos, grupės narys. Apibūdina savo išvaizdą, kalba apie šeimą, draugus.
- ▶ Siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų. Savęs vertinimas dar nepastovus.
- ▶ Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę.
- ▶ Save apibūdina, nusakydamas fizines ir elgesio savybes, tautybę, nebijo būti kitoks.
- ▶ Gerbia kitus ir tikisi jų pagarbos.
- ▶ Pasitiki savimi ir savo gebėjimais.
- ▶ Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), augimą, pomėgius.
- ▶ Priskiria save giminei, gimtinei.
- ▶ Supranta, ką jis pats gali padaryti, o kas nuo jo pastangų nepriklauso.
- ▶ Siekia tesėti žodį, atlikti įsipareigojimus.
- ▶ Mokosi saugoti savo privatumą, siekia kitų palankumo, yra tolerantiškas kitokiam.

Sritis: SANTYKIAI SU BENDRAAMŽIAIS

Vertybinė nuostata: Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.

Esminis gebėjimas: Supranta, kas yra gerai, kas blogai, bendrauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (supranta kitų norus, dalijasi žaislais, tariasi, užjaučia, padeda), suaugusiojo padedamas supranta savo žodžių ir veiksnių pasekmes sau ir kitiems.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Domisi žaislais, skirtais berniukams ir mergaitėms.
- ▶ Supranta jausmus, bando juos išreikšti. Skiria savo asmeninius daiktus, žaislus.
- ▶ Skiria savo asmeninius daiktus, žaislus.
- ▶ Bando valdyti savo norus ir elgesį.
- ▶ Tyrinėja erdvę, bando judėti bendroje erdvėje nesusiduriant su kitais.
- ▶ Bando suvokti, kad kandžiotis, muštis yra pavojinga, skausminga, neleistina.
- ▶ Pratinasi saugiai būti, žaisti vienas šalia kito.
- ▶ Judėdamas, improvizuodamas, šokdamas bando saugoti save ir draugus.
- ▶ Domisi kitų, savo žaislais. Stebi greta esančius bendraamžius ir jų veiklą.
- ▶ Stebi, grožisi, vienas ar kartu su kitais žaidžia, improvizuoja, įsivaizduoja, fantazuoja, vertina.
- ▶ Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus.
- ▶ Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą.
- ▶ Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kitų, jam suduoti.
- ▶ Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpam pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą.
- ▶ Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalba su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu.
- ▶ Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo.
- ▶ Tyrinėja erdvę, bando judėti bendroje erdvėje nesusiduriant su kitais.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Domisi kitais, jų žaislais, sumanymais, gerbia kitus ir laukia, tikisi jų pagalbos
- ▶ Siekia tarpusavio supratimo. Kartu siekia numatyto tikslo.
- ▶ Bendrauja, yra geras žaidimo bendrininkas. Ištikus nesėkmei bando paguosti, padėti kitam.
- ▶ Priima kitų dėmesį, palankumo ženklus ir pats rodo palankų dėmesį kitiems.
- ▶ Dalijasi, skirstosi vaidmenimis, vertina kitų dėmesį.
- ▶ Kartu kuria, tariasi dėl taisyklių ir stengiasi jų laikytis.
- ▶ Jaučia skirtumą tarp asmeninių ir bendrų daiktų, žaislų, drabužių, jais dalijasi, tausoja.
- ▶ Jaučia savigarbą, kai kiti jį vertina palankiai, pripažįsta, priima. Rodo palankų dėmesį kitiems, stengiasi atidžiai bendrauti.
- ▶ Savarankiškai ar su suaugusiojo pagalba taikiai bando spręsti iškilusias problemas, konfliktus, nesutarimus
- ▶ Neįžeidinėja kitų, nesityčioja, stengiasi būti tolerantiškas.

- ▶ Tariausi, klausinėja, dalijasi įspūdžiais vieni su kitais.
- ▶ Aiškinausi, diskutuoja, kaip dera ar nedera elgtis. Kuria drauge su kitais mandagumo, bendravimo taisykles Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.
- ▶ Juda, žaidžia, bendrauja su vaikais ir suaugusiais, tikisi jų palankumu, jaučia, kad palankumas žmonėms padeda saugiai jaustis ir susibičiulianti.
- ▶ Judėdamas laisvai, šalia kito, poroje, pratinasi laikytis taisyklių, sprendžia iškilusias problemas, tariasi dėl vaidmenų, bando sutarti, suprasti vieni kitus, ugdomi savitvarda.
- ▶ Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus.
- ▶ Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą.
- ▶ Gali turėti vieną ar kelis nuolatinis žaidimo partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.
- ▶ Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia.
- ▶ Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą, fantazuodamas.
- ▶ Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu.
- ▶ Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimo partnerius.
- ▶ Paprašius kitam vaikui, duoda pažaisti su savo žaislu arba žaidžia su juo paeiliui.
- ▶ Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima skirtumus.
- ▶ Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos.
- ▶ Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimo partnerius.
- ▶ Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais bendrus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja.
- ▶ Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos.
- ▶ Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui.
- ▶ Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą.
- ▶ Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio.
- ▶ Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl.
- ▶ Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems.
- ▶ Turi draugą arba kelis nuolatinis žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.

Sritis: SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS

Vertybinė nuostata: Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiaisiais.

Esminis gebėjimas: Pasitiki pedagogais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje veikloje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi, žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiaisiais.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio, globėjo. Bijo nepažįstamų žmonių, nepažįstamos aplinkos.
- ▶ Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta, akivaizdžiai parodo prierašumą prie jo.
- ▶ Mėgsta žaisti su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus.

Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą.

- ▶ Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo.
- ▶ Atsitikus bėdai kreipiasi į suaugusiuosius.
- ▶ Dalyvauja bendroje veikloje su suaugusiuoju.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Lengvai skiriasi su tėvais.
- ▶ Rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais.
- ▶ Stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai paskytus prašymus.
- ▶ Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiaisiais.
- ▶ Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas šalia.
- ▶ Rodo, prašo, siūlo, nurodinėja įtraukdamas suaugusiuosius į savo žaidimus. Priima suaugusiojo pasiūlymus.
- ▶ Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas - atsiklausia, derasi, pasako, laukia komentarų.
- ▶ Dažniausiai laikosi sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam.
- ▶ Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje, įstaigos kieme.
- ▶ Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiaisiais.
- ▶ Tariasi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška.
- ▶ Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę.
- ▶ Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo.
- ▶ Žino į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimėi.
- ▶ Domisi suaugusiųjų darbais, elgesiu.
- ▶ Bendrauja su aktoriais.

Sritis: INICIATYVUMAS IR ATKAKLUMAS

Vertybinė nuostata: Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gebėjimais.

Esminis gebėjimas: Savo iniciatyva pagal pomėgius pasirenka veiklą, ilgam įsitraukia ir ją plėtoja, geba pratęsti veiklą po tam tikro laiko tarpo, kreipiasi į suaugusįjį pagalbos, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais sunkumais.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Stato, konstruoja, dėlioja, atrenka vienos rūšies daiktus, lygina, parenka pagal porą, matuoja, tapatina, eksperimentuoja, grupuoja, stebi.
- ▶ Ima, liečia, stumia, prisitraukia, apglėbia, krapšto, ridena daiktus, spaudo mygtukus, ragauja, uodžia, įsiklauso. Eksperimentuoja su daiktais, žaislais (sukrauna- sugriauna, atverčia- užverčia, apvelka- nuvelka, pripila- išpila) ir kt.
- ▶ Stebi, tyrinėja, orientuojasi grupės aplinkoje, žino kur sudėti žaislai, daiktai. Juos susiranda.
- ▶ Pasinaudojęs padeda į vietą.
- ▶ Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais.
- ▶ Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškėdamas, duodamas žaislą kitam paskatina su juo žaisti; išreikšdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.
- ▶ Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos.
- ▶ Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus.
- ▶ Veiksmais ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Veikia, manipuliuoja su įvairaus dydžio, formos ir spalvos žaislais, daiktais, skirsto, dėlioja, grupuoja regėjimo, lytėjimo, raumenų pojūčiais, lygina, įvertina juos.
- ▶ Žaidžia, įvairiai manipuliuoja, atlieka operacijas su daiktais ir jų grupėmis, lygina jas įvairiais būdais.
- ▶ Klausinėja, aiškinasi, patys aiškina, dalijasi patirtimi, išreiškia savo požiūrį.
- ▶ Dalyvauja išvykose, ekskursijose po apylinkes, miestą, rajoną, aplanko artimiausius kultūros, istorijos ir gamtos paminklus, susitinka su įvairių specialybių žmonėmis.
- ▶ Laikosi paprasčiausio susitarimo, žaidimo taisyklių.
- ▶ Priima kitų dėmesį, palankumo ženklus ir pats rodo palankų dėmesį kitiems. Kartu kuria, tariasi dėl taisyklių ir stengiasi jų laikytis. Dalyvauja bendroje veikloje, kartu su kitais tariasi, siūlo, išklauso ir palaiko sumanymus, derina ketinimus.
- ▶ Pratinasi klausytis ir girdėti kalbantįjį.
- ▶ Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą.
- ▶ Mėgsta išbandyti suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą.

- ▶ Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.
- ▶ Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.
- ▶ Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei.
- ▶ Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos.
- ▶ Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.
- ▶ Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais.
- ▶ Lengviau pereina nuo paties pasirinktos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.
- ▶ Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas.
- ▶ Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą.
- ▶ Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkus bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.

Sritis: PROBLEMŲ SPRENDIMAS

Vertybinė nuostata: Nusiteikęs ieškoti išeičių kasdienams iššūkiams bei sunkumams įveikti.

Esminis gebėjimas: Atpažįsta ką nors veikiant kilusius iššūkius bei sunkumus, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų sprendimų ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Pakartoja nepasisėkusį veiksma, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą.
- ▶ Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.
- ▶ Parodo save pirštu. Save suvokia kaip visumą.
- ▶ Pradeda atrasti savo vietą erdvėje. Skiria savo asmeninius daiktus, žaislus. Bando valdyti savo norus ir elgesį.
- ▶ Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus.
- ▶ Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir išbando jų naudojamus būdus.
- ▶ Nepavykus įveikti kliūties, meta veiklą arba laukia pagalbos.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes.
- ▶ Dalijasi patirtimi, apmąsto, pritaiko turimą informaciją ir patyrimą, atlikdami įvairias veiksenas, naudojami įgytomis žiniomis ir patirtimi. Žino kultūringo elgesio taisykles, stengiasi jų laikytis.
- ▶ Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus.
- ▶ Pradeda suvokti teigiamas savo savybes. Pasitiki savimi, savo gebėjimais veikdamas, žaisdamas. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kad pavyko įveikti sunkumus.
- ▶ Siekia tikslo, jaučiasi patenkintas ir išdidus, įveikęs sunkumą, problemą ar kliūtį.
- ▶ Nebijo rizikuoti, būti kitoks. Pats savarankiškai bando spręsti iškilusias problemas, konfliktus, nesutarimus, jei nesiseka prašo pagalbos suaugusiųjų.
- ▶ Retsykiais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių.
- ▶ Siekia tarpusavio supratimo. Ištikus nesėkmei bando paguosti, padėti kitam.
- ▶ Siekia tikslo, jaučiasi patenkintas ir išdidus, įveikęs sunkumą ar kliūtį. Neįžeidinėja kitų, nesityčioja, stengiasi būti tolerantiškas.
- ▶ Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė.
- ▶ Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų.
- ▶ Nepasisėkus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities arba prašo kito vaiko ar suaugusiojo pagalbos.
- ▶ Perpranta savo kūno signalus: nuovargį, susirgimą ir t.t. Priima save tokį, koks yra, nori būti mylimas, svarbus ir vertas meilės.

Sritis: MENINĖ RAIŠKA

Vertybinė nuostata: Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.

Esminis gebėjimas: Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

Žaidimai ir vaidyba

- ▶ Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu, mojuodamas žaislu, daiktu.
- ▶ Žaidžiant sūpavimo, kykavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidinimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina).

Vizualinė raiška

- ▶ Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių krypčių linijų brėžius, dėmes).
- ▶ Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštuoja, mojuoja rankomis) dailės priemonės (tirštų dažų, minkštos tešlos) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį.
- ▶ Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones intuityviai atranda skirtingus veikimo jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą) žiūrinėja, varto.
- ▶ Išreiškia save mimika, veiksmais, judesiu, piešiniu.
- ▶ Bando eiti rateliu susikibus rankomis, ritmiškai ploja, trepsi, „groja“ barškučiais, būgneliais, tarškynėmis pagal saviraiškos galimybes.
- ▶ Klausosi vaikiškų dainelių, klasikinių tekstą.
- ▶ Tyrinėja kūrinių vaikams, populiarios muzikos, spektaklių, vaidinimų.
- ▶ Renkasi spalvas. Kuria ir išreiškia kūrybinį džiaugsmą.
- ▶ Klausosi suaugusiųjų dainuojamų lopšinių, dainelių, dainuoja pats.

Muzika

- ▶ Tiksliai intonuoja rė–sol diapazone, jaučia balso galimybes, kaitą.
- ▶ Jaučia melodijos, dainelės ritmą, tempą, dinamiką.
- ▶ Eina, bėga rateliu, sukasi po vieną ir poroje.
- ▶ Dainuojant pritaiko išraiškos judesius ar ritmikos darinius.
- ▶ Ritmiškai muzikuoja vaikiškais muzikos- ritmikos instrumentais.
- ▶ Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalinius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaiką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina.
- ▶ Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas.
- ▶ Tyrinėja savo balso galimybes (dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau).

- ▶ Tyrinėja garso iš gavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui.
- ▶ Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiui.

Šokis

- ▶ Šoka ratelius ir kitus muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių
- ▶ Šoka, spontaniškai kurdamas ar savaip perteikdamas veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, (trijų- keturių natūralių judesių seka). Spontaniškai reiškia emocijas.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

Žaidimai ir vaidyba

- ▶ Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas.
- ▶ Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja.
- ▶ Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėją vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas.
- ▶ Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes.
- ▶ Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką, vaizduojančią augimą, darbų, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką.
- ▶ Kurdamas lėlių, dramų vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocines būsenas.
- ▶ Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir ratelius perteikia veikėjo mintis, emocijas.

Vizualinė raiška

- ▶ Spontaniškai reiškia emocijas, išpūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose išvelgia daiktus ar įvykius.
- ▶ Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus.
- ▶ Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.
- ▶ Renkasi spalvas. Kuria ir išreiškia kūrybinį džiaugsmą. Piešia žmogų „galvakoji“.
- ▶ Didžiuojasi savo kūryba ir darbeliais. Vaizduoja kažką panašaus į uždara apskritimą su ryškiu tašku viduryje.
- ▶ Žino, kur sudėtos meninės raiškos priemonės, mėgstamos knygelės, jas savarankiškai pasiima ir naudojami.
- ▶ Meninėje kūryboje atspindi dienos ir nakties simbolius (saulė, mėnulis, žvaigždės).
- ▶ Suvokia, kad meninės raiškos priemonėmis naudotis reikia atsargiai, neliečiant jomis šalia esančių.
- ▶ Dainuoja, muzikuoja, tapo, piešia, lipdo konstruoja ir kt.

- ▶ Piešia, tapo, keverzoja, piešia viena, vėliau keliomis spalvomis, ant „mažo ir didelio“ popieriaus lapo.
- ▶ Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“.
- ▶ Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika.
- ▶ Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atrasdamas spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.
- ▶ Savo emocijas, patirtį, išpūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino.
- ▶ Grožisi, gėrisi savo darbais, bando vertinti. Atranda ir išmėgina atsipalaidavimui, emocinei iškrovai, savijautos gerinimui, bendravimui tinkančius meno kūrinius ir meninę raišką: mimiką, muzikinį dialogą, raiškų judesį, persikūnijimą.
- ▶ Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus.
- ▶ Išreiškia save, savo nuotaiką, jausmus, mintis įvairiausiomis meno priemonėmis: garsu, žodžiu, balsu, judesiu, linija, spalva, forma.
- ▶ Geba kurti natūraliai, laisvai drąsiai, savitai.
- ▶ Lankosi muziejuose, parodose, spektakliuose, koncertuose. Kuria naujus judesius. Stebi spalvų ir formų derinius tautodailėje. Pasigamina gamtinių dažų. Vedžioja gyvūnų trafaretus, vaidina, imituoja gyvūnų balsus, judėjimą. Domisi lietuvių liaudies puošybos ornamentais, juos išbando meninėje veikloje.
- ▶ Įsiklauso, skiria įvairius garsus, triukšmus, tylą ir kt. Skiria muzikinius ir nemuzikinius garsus.
- ▶ Bendravimo patirtį išreiškia mimika, gestais, judesiu, muzika, ritmika ir kt. Bendraujant ir bendradarbiaujant su kitais (atliekant dailės darbelius).
- ▶ Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus.
- ▶ Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis. Savo kūryboje išbando ir naudoja įvairiausias dailės priemones ir medžiagas. Susipažįsta su „linksmomis - liūdnomis“, „šaltomis - šiltomis“ spalvomis ir jomis išreiškia savo nuotaikas, emocijas kūryboje.
- ▶ Įsitraukia į meninę koncertinę veiklą, išreiškdamas norą dainuoti, šokti, muzikuoti. Atskleidžia savo gebėjimus, praturtindamas prigimtinius poreikius grožiui, gėriui. Ugdo išraiškos gebėjimus, turtina emocinę patirtį.

Muzika

- ▶ Tiksliai intonuoja nesudėtingą melodiją, dainą
- ▶ Jaučia balso kaitą. Balso apimtis do – la diapazone.
- ▶ Jaučia tempo, dinamikos, ritmikos skirtumus.
- ▶ Skiria žanrus: daina, ratelis, šokis.
- ▶ Atpažįsta girdėtus kūrinius, skiria kūrinio atlikėjus (solistas, orkestras, ir pan.)
- ▶ Ritmiškai atlieka ritminius darinius plojant, grojant, judesyje.
- ▶ Išraiškingai atlieka muzikos kūrinius, geba improvizuoti.
- ▶ Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinių ir piešiniais spontaniškai perteikia kilusius išpūdžius.
- ▶ Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus.
- ▶ Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką. Skiria kai kuriuos instrumentus.

- ▶ Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja.
- ▶ Dainuoja trumpas daineles kanonu, įsiklausydamas į savo ir draugų dainavimą.
- ▶ Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja, pritaria suaugusiojo grojimui, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį.

Šokis

- ▶ Skiria ir pritaiko ratelių ir šokių judesius pagal muziką, tekstą (ėjimas, bėgimas, pakaitinis žingsnis).
- ▶ Šoka paprastuoju, bėgamuoju, pristatomuoju žingsniu ratelius ir šokius.
- ▶ Šoka improvizuotai kurdamas kelių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar nuotaiką, išreiškdamas erdvės (aukštai–žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus.

Sritis: ESTETINIS SUVOKIMAS

Vertybė nuostata: Domisi, gėrissi, grožisi, meno kūriniais, menine veikla.

Esminis gebėjimas: Pastebi ir žavisi aplinkos grožiu, meno kūriniais, džiaugiasi savo ir kitų kūryba, jaučia, suvokia ir apibūdina kai kuriuos muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno estetikos ypatumus, reiškia savo estetinius potyrius, dalijasi išgyvenimais, išpūdžiais.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusio, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslus, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.
- ▶ Skirtingai reaguoja girdėdamas besikeičiančių intonacijų suaugusio kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelių iliustracijas, šokančius, vaidinančius vaikus ar suaugusius. Intuityviai mėgdžioja, tai kas jam patinka.
- ▶ Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius.
- ▶ Emociškai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrėdamas savo ir kitų piešinius, spalvingas knygelių iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga.
- ▶ Paklaustas pasako ar patiko kūrinys, dainelė, dailės darbelis, vaidinimas, šokis.
- ▶ Renkasi spalvas. Kuria ir išreiškia kūrybinį džiaugsmą. Išreiškia save mimika, veiksmais, judesiu, piešiniu. Žaidžia žaidimus. Imituodamas judesiais atkartoja įvairių personažų nuotaiką, ritmą, tempą, kūno plastiką.
- ▶ Vengia netvarkingų žaislų, pažaidę bando padėti žaislus į vietą. Didžiuojasi savo kūryba ir darbais. Susipažįsta, išreiškia save pačiomis įvairiausiomis meno priemonėmis, garsu, balsu, žodžiu, judesiu, forma. Stebi, grožisi, vienas ar kartu su kitais žaidžia, improvizuoja, įsivaizduoja, fantazuoja, vertina, kuria, klausosi, džiaugiasi. Įvardija padarytus darbelius, komentuoja.
- ▶ Didžiuojasi savo darbais ir kūryba. Džiaugiasi suaugusiųjų žaidimais.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksenos:

- ▶ Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti.
- ▶ Skirtingai reaguoja (ramiai ar emociškai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką.
- ▶ Keliais žodžiais ar sakiniiais pasako savo išpūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį vaidinimą, dailės kūrinį, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.
- ▶ Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrissi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais.
- ▶ Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas.

- ▶ Dalijasi įspūdžiais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos apie muzikos kūrinėlį, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.
- ▶ Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu.
- ▶ Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba.
- ▶ Pasako įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio, siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau pasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.
- ▶ Žodžiu mimika, garsu žaisdami įvardija vidines savo būsenas, savijautą (džiaugsmą, nusistebėjimą, abejonę, apmaudą, pasitenkinimą, nusivylimą).
- ▶ Išsako mintis, jausmus, norus, nuomones.
- ▶ Apibūdina, nusako savo išvaizdą, socialinę padėtį. Išreiškia save, savo nuotaiką, jausmus, mintis įvairiomis meno priemonėmis.
- ▶ Grožisi, gėrisi savo darbeliais, bando vertinti.
- ▶ Atranda ir išmėgina atsipalaidavimui, emocinei iškrovai, savijautai gerinimui, bendravimui tinkančius meno kūrinius ir meninę raišką: mimiką, muzikinį dialogą, raiškų judesį, persikūnijimą.
- ▶ Drauge su kitais kuria meninius projektus, rengia parodėles, koncertus, vaidinimus.
- ▶ Modeliuoja, kuria meninę aplinką.
- ▶ Bando atkurti abstrakčius ir realius dalykus meninės raiškos būdais ir priemonėmis.
- ▶ Įvairiomis meninėmis priemonėmis puošia, vaizduoja, aplinką ir joje esančius daiktus, reiškinius, žaidimams gamina atributiką, naudoja įvairias medžiagas.
- ▶ Piešia, tapo, kerpa, klijuoja įvairių formų, dydžių ir spalvų detales, dėlioja įvairius raštus, kuria ornamentus, konstruoja.
- ▶ Judesį naudoja bendravimo įspūdžiams, savo nuotaikai reikšti.
- ▶ Meno priemonėmis išreiškia savo nuostatas apie regimą pasaulį.
- ▶ Meno raiškos būdais „žaidžia“ kalbą, išreiškia požiūrį į etnines vertybes (tautosaką, tautodailę, etnomuziką ir kt.).
- ▶ Domisi bendraamžių, vyresniųjų draugų, profesionalių kolektyvų (etnografinių ansamblių, liaudies teatro spektaklių) pasirodymais: profesionaliuoju menu ir kt. Meno priemonėmis išreiškia savo nuostatas apie regimą pasaulį.

Sritis: KŪRYBIŠKUMAS

Vertybinė nuostata: Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos motyvacijos, bei kūrybos džiaugsmą.

Esminis gebėjimas: Savitai reiškia savo įspūdžius, įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Keverzoja, teplena, paišena, braižo per visą lapą keliomis spalvomis.
- ▶ Bando reikšti jausmus.
- ▶ Tyrinėja saviraiškos galimybes.
- ▶ Spalvomis išreiškia kūrybinį džiaugsmą.
- ▶ Žaisdami žaidimus atkartoja personažų nuotaikas, ritmą, tempą, kūno plastiškumą.
- ▶ Pratinasi naudotis meninėmis raiškos priemonėmis, žaidžia spalvomis.
- ▶ Pradedą žaisti vaizduotės žaidimus.
- ▶ Minko, maigo, volioja, kerpa, kljuoja, konstruoja.
- ▶ Eksperimentuoja, žaidžia su žaislais ir daiktais.
- ▶ Juda, improvizuoja, šoka.
- ▶ Žaidžia pirštukų žaidimus.
- ▶ Piešia kreidelėmis, pieštukais, tapo teptukais, pirštais, lipdo kamuoliukus, riestainius.
- ▶ Didžiuojasi savo kūryba, išgyvena kūrybinį džiaugsmą, pasitenkinimą, įsitraukia į meninę veiklą, emocinę būseną pradeda išreikšti tapymo priemonėmis, savarankiškai pasirinkdamas spalvas, kurdamas formas.
- ▶ Įsitraukia, pasineria į kūrybą.
- ▶ Išreiškia save pačiomis įvairiosiomis priemonėmis: garsu, balsu, žodžiu judesių forma, dainuoja, muzikuoja.
- ▶ Improvizuoja, įsivaizduoja, fantazuoja, kuria, klausosi, džiaugiasi.
- ▶ Klausosi dainelių, muzikos kūrinių, dainuoja pats, bando eiti rateliu, ritmiškai ploja, trepsi, "groja" barškučiais, būgneliais, taršknėmis.

IKIMOKYKLINIS AMŽIUS

Vaiko veiksena:

- ▶ Tyrinėja aplinką, veikia bandymų keliu, džiaugiasi naujais atradimais.
- ▶ Domisi nematytais, naujais daiktais reiškiniais, aptinka naujas, neįprastas daiktų savybes.
- ▶ Gamtoje nori išbandyti tai, ko nepatyrė. Dėlioja kaladėles, lego, sukurdamas naujus objektus.
- ▶ Suteikus galimybę atranda namų reikmenų, maisto produktų, gamtos dovanų naudojimo galimybes, sukurdamas iš jų naujus, netikėtus produktus.
- ▶ Savitai reaguoja į naują patirtį.
- ▶ Įdėmiai klausosi pasakojimų apie gyvūnus, augalus, daiktus, jų išorines savybes, užduoda apie juos klausimus, pats pasakoja apie juos.
- ▶ Piešdamas įvardija, ką nupiešė.
- ▶ Žaisdamas vaizduoja, kad pila arbatą į puodelį.
- ▶ Žaidimuose realybę paverčia tikrove, geba panaudoti kasdien naudojamus daiktus pagal kitą paskirtį, iš daiktų sukurti savo, naują produktą.

- ▶ Pasakodamas apie šeimą, save, prikuria nebūtų įvykių, nutikimų.
- ▶ Sumanęs tampa antimi, gyvate, žirgu, vaizduoja jų judėjimą.
- ▶ Derina įvairias medžiagas, buitines daiktus baldus ir kuria naujus objektus, išbando ir jungia į vieną veiklą.
- ▶ Žaisdami persikūnija į įvairiausių veikėjų, sugalvoja nebūtų personažų.
- ▶ Atlieka įvairius eksperimentus su jau žinoma medžiaga: maišo spalvas, kurių dar nėra maišęs, žiūri, kas išeis.
- ▶ Mėgsta improvizuoti, kurti naujas, netikėtas istorijas, užsiimti nauja veikla, kurioje gali atrasti ir iširti dar neatpažintus dalykus.
- ▶ Išgirdęs naują žodį, pamatęs naują daiktą ar kūrinį, apie jį klausinėja, aiškinasi jam rūpimus dalykus. Mėgsta aiškinti kitiems tai, kas ir jam nelabai aišku, mėgsta aiškintis tyrinėdamas, eksperimentuodamas.
- ▶ Inicijuoja naują veiklą aplinkai tyrinėti.
- ▶ Mielai atsako, gavęs originalių klausimų. Atsakymai būna netikėti, išryškėja vaizduotės ir fantazijos gebėjimai.
- ▶ Supranta, domisi ir geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi idėjų ir netikėtų atsakymų. Siūlo įvairius problemų sprendimo būdus.
- ▶ Geba kelti klausimus, pastebėti trūkstamą informaciją.
- ▶ Išradingai ir kūrybingai naudoja įvairias medžiagas, priemones, atlikdami užduotis ar kurdamas projektus. Įprastus dalykus atlieka neįprastai.
- ▶ Realybe paverčia nauja tikrove, atkartoja ir interpretuoja savo veikloje-vaidindamas, piešdamas, fantazuodamas, kurdamas istorijas.
- ▶ Geba kurti naujus žodžius, objektų spalvų, judesių, istorijų derinius.
- ▶ Išbando įvairius piešimo būdus, sukuria naujus, sugalvotus siužetus, tyrinėja ir išbando naujus žaislus, atradamas naujas savybes ir paskirtį. Aktyviai dalyvauja kuriant ir pristatant bendrą produktą. Sėkmingai dirba su kitais. Tariasi su grupe, moka pateikti savo idėjas ieškodamas bendro sprendimo.
- ▶ Dalijasi išpūdžiais, kaip sekėsi dirbti kartu, kaip pavyko sukurti naują kūrinį, naudoja įprastus objektus savo veiklai. Mėgsta savitai kuriamus vaidmenų žaidimus, pasirinkdamas ir interpretuodamas auklėtojos, tėvų, brolių, seserų, įvairių profesijų atstovų vaidmenis.
- ▶ Nori išmokti dar daugiau, patinka diskutuoti, aptarti kilusias idėjas, temas, užduotis.
- ▶ Geba kelti klausimus, pastebi trūkstamą informaciją.
- ▶ Patirčiai plėsti ir žinioms naudojami tokiais šaltiniais, kaip knygos, internetas ar suaugusieji, galintys plėsti vaiko akiratį.
- ▶ Smalsus, kelia klausimus, svarsto.
- ▶ Atlieka įvairius eksperimentus.
- ▶ Supranta, domisi, geba atsakyti į fantastinius, neįprastus klausimus, turi netikėtų idėjų ir nori naudotis anksčiau išbandyta medžiaga, bet ją perkuria, panaudoja kitaip, remdamasis ankstesne patirtimi, nuolat tobulindamas veiklos galimybes.
- ▶ Turi daug neįprastų, netikėtų idėjų, bando ir ieško būdų jas įgyvendinti, nuolat ja tikrina, tyrinėja, pasiekia naujų rezultatų.
- ▶ Bando nuspėti kasdienos įvykius pagal tai, ką pastebi.
- ▶ Žinomas istorijas pakeičia naujais herojais ar charakteringais veikėjais.
- ▶ Daug žinomų pasakų vietų pakeičia naujomis, tyrinėdamas paveikslus, piešdamas piešinius ar vaidindamas, improvizuodamas įvairias istorijas.

Siekiant padėti atsiskleisti vaikui, paskatinti jo saviraišką vadovaujantis pasirinkta ugdymo filosofija, taikome įvairius **ugdymo būdus, metodus**. Ugdymo(si) metodus bei būdus pedagogai gali laisvai rinktis, lanksčiai, kūrybiškai taikyti siūlomą ugdymo turinį: planuoti veiklą, parinkti ugdomąją medžiagą ir pan. Taikomi ugdymo metodai nėra statiški. Jie gali būti papildomi ir atnaujinami atsižvelgiant į vaikų norus, pedagogų sumanymus, vietas, šeimos rekomendacijas, pedagogų gerą patirtį. Vaikų ugdymo metodai parenkami taip, kad atitiktų vaikų amžių ir galimybes, individualius ugdymo(si) poreikius, nukreipti į visuminį vaiko ugdymą, dėmesys paskirstomas visų aštuoniolikos ugdymo sričių gebėjimų ugdymui, kompleksiskai ugdant bendruosius gebėjimus.

UGDYMO BŪDAI, METODAI:

- ▶ Savarankiška vaikų veikla centruose;
- ▶ Susitikimai su įvairiais žmonėmis;
- ▶ Išvykos;
- ▶ Pokalbiai - diskusijos;
- ▶ Pasakojimas;
- ▶ Probleminiai klausimai;
- ▶ Ugdomieji žaidimai;
- ▶ Vaidmeniniai žaidimai;
- ▶ Akcijos;
- ▶ Projektai;
- ▶ Valandėlės;
- ▶ Stebėjimas;
- ▶ Eksperimentavimas;
- ▶ Išvykos - atradimai;
- ▶ Pažinimų ir tyrinėjimų savaitės;
- ▶ Šventės;
- ▶ Žaidimas;
- ▶ Mėgdžiojimas;
- ▶ Demonstravimas;
- ▶ Sportinės veiklos metodai;
- ▶ Tėvų dalyvavimas ugdymo procese.

▶ ***Bendravimas ryto, popietės rate.***

Jie skirti vaikams pabūti kartu, drauge. Susirinkę į ratą vaikai mokosi pasisveikinimo ir atsisveikinimo ritualų, žaidžia vargų žaidimus, siunčia vienas kitam linkėjimus, sako komplimentus. Jie kalbasi visiems aktualiomis temomis, diskutuoja, dalijasi patirtimi. Klausosi grožinės literatūros kūrinių apie žmones, bendravimą, šeimą, namus, darbus, tarnybas, šventes ir kt. Žaidžia vaidmenų, sąveikos žaidimus, drauge kuria, sprendžia problemas, susitaria dėl tvarkos, taisyklių.

▶ ***Bendravimo valandėlės.***

Jos gali būti skirtos vaikams svarbiomis temomis - apie jausmus, draugus ir draugystę, konfliktus ir jų sprendimą, sunkius išgyvenimus ir kt.

▶ ***Emocijų raiška menu.***

Vaikas išmoksta atsiskleisti, išreikšti emocijas meninės raiškos priemonėmis taip atsikratydamas didelės įtampos, pajusdamas vidinę harmoniją.

▶ ***Vaidmenų žaidimai.***

Pedagogo padedami vaikai poromis ar keliese vaidina įvairias bendravimo situacijas, mokydamiesi problemų sprendimo strategijos bei tam tikrų įgūdžių.

► **Atsipalaidavimo minutės.**

Kada vaikai yra labai pavargę, nusiminę, pasyvūs, pedagogas pasiūlo jiems atsipalaidavimo minutę. Vaikai gali klausytis ramios, svajingos, giedros muzikos, miško, jūros ošimo, vėjo ūžavimo įrašų. Gali atlikti kai kuriuos pedagogo pasiūlytus atsipalaidavimo pratimus.

► **„Vėžliuko“ strategija bendraujant.**

Ši strategija tinka impulsyviems, hiperaktyviems, spontaniškiems vaikams. Ji moko, jog „atsitraukęs“, apmąstęs ir susivokęs gali išvengti daugelio sunkumų, rasti tinkamiausias išeitis.

► **„Minčių lietus“, „Smegenų šturmas“.**

Tai ugdymo metodas, skatinantis minčių tėkmę tam tikra tema, problema.

► **Klausimų dienos, savaitės.**

Skatinami vaikai užduoti klausimus ir juos užrašyti. Paskui kuo įvairesniais būdais pedagogas padeda vaikams surasti į juos atsakymus.

► **Autoriaus kėdė.**

Kai į grupę netikėtai ateina svečias ar viešnia, kai vaikai švenčia gimtadienį, kai norima pasakyti ką nors svarbaus ar reikšmingo, kai vaikai išmoksta naują dainelę ar eilėraštį, kai nori pasekti pasaką, kai atsineša įdomų žaislą ir nori juo pasidžiaugti su draugais ir kt.

► **Žaislo kelionė į vaiko namus.**

Grupė įsigyja minkštą žaislą, jį priima į savo ratą, sugalvoja jam vardą ir laiko grupės draugu. Vaikai gali iš eilės po vieną neštis jį į namus, o sekančią dieną šis žaislas „pasakos“ įspūdžius iš kelionės, ką matė ateidamas, pareidamas. Vaikai gali išlieti savo jausmus, pergyvenimus, perteikti mintis šio žaislo lūpomis.

► **„Neriam gyvą tinklą“.**

Perskaičius, kokį kūrinį, išklausius pedagogo sekamų pasakų, aptarę jį, įtvirtinimui vaikai „neria“ veikėjų, sukeltų įspūdžių, minčių ir t.t. tinklą: pavyzdžiui, pasakome žodį ir stojame į ratą po vieną, kol užsidaro ratas. Apibendrina auklėtoja arba vaikas. Kad išeitų iš rato, reikia pasakyti, pavyzdžiui, mylimiausią veikėją.

► **Multisensorinis ugdymo būdas.**

Vaikas mato grafinį raidės vaizdą - girdi tariamą garsą - apveda pirštu raidę, pagamintą iš įvairios faktūros medžiagos - mato piršto, „rodančio“ raidę, judesį - girdi paties tariamą garsą.

► **Kinestezinis ugdymo būdas.**

Vaikas savo kūnu stengiasi pavaizduoti raidę, galima vaizduoti rankomis ir pirštais „rašyti“ erdvėje, ant stalo, lipdyti, dėlioti iš akmenukų ir kt.

► Seminarai, edukacinės veiklos muziejuose, bibliotekose, regioniniame parke ir kt.

► **IKT taikymas.**

Praktiniai užsiėmimai prie interaktyvios lentos, vaizdo medžiagos stebėjimas ir analizavimas multimedijos pagalba.

UGDYMO TECHNOLOGIJOS

Siekiant įgyvendinti į vaiką ir jo pasiekimų plėtotę orientuotą ankstyvojo ir ikimokyklinio ugdymo(si) programą grindžiame ugdymo(si) sritį atitinkančiomis technologijomis:

Ugdymas aplinka:

- pedagogas sukuria grupėje jaukias atskiras erdves vaikų veiklai;
- skatina vaikus susikurti vietas žaidimams, veiklai;
- pripažįstama vaiko teisė rinktis veiklą, buvimo vietą, draugus, laisvai judėti iš vienos erdvės į kitą;
- taikomi vaikų dėmesio patraukimo žaislais ir priemonėmis būdai;
- kuriama palanki mikroaplinka (grupėje, logopedo kab., salėje) vaikams turintiems kalbos ir kt. komunikacijos sutrikimų

Kūrybinė vaiko ir pedagogo sąveika:

- pedagogas įtraukia vaikus į veiklą pasiūlydamas gerą idėją, temą, problemą, sumanymą, ką būtų galima daryti, tyrinėti, siekia vaikų interpretacijų, kūrybos, atradimų, nereglamentuoja vaikų veiklos žingsnių;
- pedagogas pastebi, gerbia, palaiko vaikų sumanymus, padeda juos išplėtoti, praturtinti;
- priimami bendri sprendimai, susitarimai dėl veiklos, bendraujama, bendradarbiaujama;

► pedagogas užduodamas atvirus klausimus netiesiogiai vadovauja vaikų ieškojimams, moko įveikti sunkumus, praturtina jų sumanymus.

Spontaniškas ugdymas:

- pedagogas pritaria bet kokiai vaiko veiklai, ją gerbia, laiko vertinga patirtimi;
- emociškai palaiko vaiko veiklą - pagiria, pasidžiaugia;
- ugdymui panaudoja netikėtai susidariusias situacijas;
- pasiūlo priemonių vaiko poreikiams ir interesams tenkinti.

Terapinis ugdymas:

- pedagogas taiko atsipalaidavimo būdus;
- taiko individualius paramos būdus;
- taiko pedagoginius džiaugsmo terapijos metodus;
- taiko pedagoginius žaidimo, menų terapijos metodus;
- padeda išmokti įveikti sunkumus, spręsti problemas.

Ugdymas pavyzdžiu:

- pedagogas demonstratyviai, žaismingai, išraiškingai ką nors veikia vaikų akivaizdoje, vaikams patraukliu būdu, kad vaikai pamėgintų daryti tą patį.
- pedagogas padeda kokią nors veiklą, paskui perleidžia ją savarankiškai tęsti vaikams;
- pedagogas kaip vaikų žaidimų ar veiklos partneris, kartu dainuoja, vaidina, dalyvauja projektuose;
- pedagogas mimika, žodžiu, elgesiu, veiksmais modeliuoja tai, ką tikisi perduoti vaikams;
- tėvai skatinami dalyvauti ugdymo procese, kad vaikas turėtų galimybę mokytis iš patirties.

UGDYMO PRIEMONĖS

Ugdymo(si) priemonių funkcijos:

- skatinti vaiko aktyvumą, savarankiškumą, tenkinti norą žaisti, bendrauti ir bendradarbiauti;
- sudaryti sąlygas vaiko poreikiams, interesams natūraliai plėtotis;
- tenkinti vaiko judėjimo poreikį;
- skatinti naujos patirties kaupimą, bandyti naujas veiklos formas ir pažinimo būdus, tyrinėti, eksperimentuoti, spręsti problemas;
- ugdytis komunikacinius, informacinius bei socialinius gebėjimus;
- skatinti vaiko saviraišką, kūrybiškumą, meninės raiškos gebėjimų ugdymąsi, kaupti patirtį, formuoti estetines nuostatas.

Ugdymo(si) priemonių principai:

- Tikslingumo – kaip efektyviai priemonės padeda siekti ugdymo tikslo, uždavinių įgyvendinimo;
- Konstruktyvumo, pozityvumo – priemonės atlieka ugdantį, skatinantį, motyvaciją žadinantį, į pažangą orientuojantį vaidmenį;
- Veiksmingumo – kiek priemonės yra veiksmingos, ar jos padeda ugdyti vaiko kompetencijas;
- Visiškumo – kiek priemonės apima įvairių nuostatų, gebėjimų ugdymą, įvairių sričių patirties kaupimą;
- Ekonomiškumo – kiek laiko jos tarnauja, ar atsiperka priemonės kaina, siekiant tikslo;
- Įvairovės ir kaitos – įvairios ugdymo priemonių grupės: kiek jos atitinka minimalius ir optimalius, įprastus ir specialiuosius vaikų ugdymosi poreikius bei grupės veiklos organizavimo modelius; kaip pasirenkamos, atnaujinant ugdymo(si) aplinką, kaip dažnai ir tikslingai atnaujinamos, kiek atitinka individualaus ir bendro naudojimo poreikius.

ANKSTYVASIS AMŽIUS

► **Sumanus.** Žaislai, namų apyvokos daiktai, minkšti žaislai, įvairios pagalvėlės, kilimėliai. Lėlių rūbeliai, baldeliai. Vaikų šeimos nuotraukos, paveikslėliai iš vaikų gyvenimo, naminiai ir laukiniai gyvūnai. Įrankiai, indai ir tualetų reikmenys.

► **Sveikas.** Laipiojimo kopėtėlės, čiušinys, pralindimo lankai, plasmatis kalnelis, čiuožykla, maži suoliukai, minkšti kamuoliukai, krepšiai, lenktos kopėtėlės, tiltelis. Įvairūs minkšti žaisliukai. Stumdomi ir traukomi žaisliukai, stoveliai, virvutės pakabinti žaislams, „gyvatėlės“, takeliai ant grindų.

► **Smalsus.** Įvairūs didaktiniai žaislai, namų apyvokos daiktai, statybiniai žaislai, konstruktoriai, mozaikos, judantys žaislai, įvairi profesijų atributika, traukomi, stumdomi žaislai. Įvairūs darbo įrankiai – žaislai. Meniniai paveikslėliai, spalvotos knygutės. Muzikos įrašai, flanelinis teatras.

► **Visuomeniškas.** Paveikslėliai, knygutės, žaidimai, pieštukai, flomasteriai, įvairūs popierius, įvairūs įrašai (muzikiniai, pasakos).

► **Išradingas.** Kaladėlės, piramidės, smulki stambi statybinė medžiaga, konstruktoriai. Akvarelė, guašas, pieštukai, vaškinės kreidelės, modelinas, plastilinas, druskos – miltų tešla, teptukai, štam pavimo priemonės. Lėlės šešėlių, stalo bei pirštiniam teatrui. Priemonės pasipuošimui.

IKIMOKYKLINIS UGDYMAS

► **Sumanus.** Vaidrodžiai, ūgio matuoklės, „jausmų dėžutės“, „paslapčių dėžutės“, terapiniai žaidimai, vaikų, šeimos narių nuotraukos, vaikų gimimo dienų kalendorius, priemonės žmogaus kūnui pažinti, loto, domino, dėlionės, plakatai su įvairiomis socialinėmis situacijomis, konstruktoriai, įvairių profesijų atributika, enciklopedijos, meno kūriniai, muzikos, pasakų įrašai, žemės gaublys, Lietuvos vėliava, herbas, himno įrašas, žemėlapis, vaikų gyvenamosios vietovės planas, jai būdinga atributika ir kt.

► **Sveikas.** Minkštų figūrų sportinis inventorių, kamuoliai, lankai, batutas, kėgliai, virvės, šokdynės, krepšinio lankai, masažo ir gimnastikos priemonės, lazdos, lankai, kopėtėlės, suolai ir kt. Plakatai sveikatos ugdymo tematika. Siužetinių – vaidmeninių žaidimų atributika. Loto, didaktinių žaidimų rinkiniai. Grožinės literatūros rinkiniai. Enciklopedijos, žurnalai. Garso, vaizdo aparatūra. Garso įrašų kasetės, diskai su ritminių kvėpavimo pratimų įrašais. Įvairi sportinė įranga.

► **Smalsus.** Knygelės su aiškiai parašytais skaitmenimis, raidėmis bei įdomiais paveikslėliais skaičiuoti, skaityti žaisliniai pinigai, įvairaus dydžio indeliai ir matuokliai, „Loto“, „Lego“, konstruktoriai, sagos, kriauklės, pagaliukai ir kitos skaičiavimo bei klasifikavimo priemonės, įvairūs skaičių ir raidžių rinkiniai, skaičiai, mozaikos, laikrodžiai, dėlionės, magnetinė lenta, įvairios sėklos, akmenėliai, akvariumas, kompasas, magnetai, smėlio laikrodis, žurnalai, svirtinės svarstyklės, termometras, sodininko įrankiai, vazoninės gėlės, kempinės, įvairių rūšių žemė ir kt. Didaktinių žaidimų rinkiniai. Plakatai ir albumai su statybų ir konstrukcijų pavyzdžiais, statybinė medžiaga-įvairios kaladės. Kompiuteris, interaktyvi lenta, planšetė ir kt.

► **Visuomeniškas.** Knygelės, magnetofonas, šviesos stalas, popierius, pieštukai, flomasteriai, klijai, įvairūs audio-video įrašai (diskai su pasakomis, ritminių, kvėpavimo pratimų įrašais ir kt.) paveikslėliai, skylamušis, sąvaržėlės, pagalvėlės, lėlės, flaneleografas, įvairūs loto LOGIKO primo, žurnalai, įvairių raidžių rinkiniai, raidžių kasa, lenta, įvairaus dydžio popieriaus lapai, plakatai. Grožinės literatūros rinkiniai. Stalo teatras, apibūdinamieji paveikslėliai, pasakų veikėjų kostiumai, apsiaustai dramatinėi veiklai, kaukės, įvairi medžiaga dekoracijų ruošimui, pirštukinės, pirštinių, pieštukinės lėlės, vaikiški muzikos instrumentai. Šešėlių teatras. Kortelės – žodžių schemas. Kompiuteris.

► **Išradingas.** Įvairūs dažai, guašas, vaškinės kreidelės, spalvoti pieštukai, flomasteriai, trafaretai, štamai, audinių atraižos, siūlai, klijai, žirklys, spalvotas, baltas, gofruotas popierius, laikraščiai, žurnalai, įvairių dydžių teptukai, vaškas, plastilinas, molis, modelinas, antrinės žaliavos, medis, akmenėliai ir kita gamtinė medžiaga, plakatai, metodinė literatūra, spalvinimo knygelės, volelis, tušas, lentelės (plastikinės, medinės, stiklo), stekai, tapetų rulonai, audio įrašai, įvairūs muzikos instrumentai, molbertai, stendai darbų eksponavimui, skalbinių segtukai, knygos, albumai meno tematika, drožtukai. Įvairūs liaudies meistrų (taudailininkų) dirbiniai (juostos, pinti krepšeliai, lėkštės, „sodai“, molio dirbiniai ir kt.). Inscenizacijų atributika.

V.
UGDYMO PASIEKIMAI
IR JŲ VERTINIMAS

UGDYMO PASIEKIMŲ VERTINIMAS

Neatsiejama kokybiško ugdymo(si) proceso dalis – vaiko pasiekimų ir pažangos vertinimas, nuolat stebint jį, kaupiant informaciją apie vaiką, jo ugdymosi ypatumus bei daromą pažangą atskirais amžiaus tarpsniais, ją interpretuojant ir apibendrinant.

Vaiko pasiekimai ir pažanga stebimi ir fiksuojami vadovaujantis:

- ▶ „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašu“ (2014 m.), kuriame išdėstyta aštuoniolika vaiko ugdymosi pasiekimų sričių su esminėmis nuostatomis ir gebėjimais, kuriuos vaikas įgyja iki šešerių metų.
- ▶ „Ikimokyklinio ugdymo metodinėmis rekomendacijomis“ (2015 m.)
- ▶ Šiaulių lopšelio-darželio „Eglutė“ „Ikimokyklinio amžiaus vaikų pažangos ir pasiekimų vertinimo tvarkos aprašu“ (2017 m.).

Vertinimo principai:

- ▶ individualios pažangos vertinimo principas,
- ▶ konfidencialumo principas - informacija neviešinama, aptariama tik su vaiko tėvais (globėjais).

Vertinimo tikslas:

- ▶ pažinti vaiką ir jo individualybę;
  - ▶ išsiaiškinti kiekvieno vaiko poreikius ir galimybes, atsižvelgiant į jo amžių, šeimos kultūrą ir tradicijas;
  - ▶ nustatyti pasiekimų lygį ir daromą pažangą;
- padėti vaikui pačiam susivokti, kas jam sekasi gerai ir kur reikia pagalbos;
- ▶ informuoti tėvus ir siekti bendradarbiavimo;
  - ▶ pamatyti ir įvertinti savo darbo veiksmingumą;
  - ▶ nustatyti esamus ugdytinių gebėjimus bei numatyti tolesnio ugdymo(si) gaires.

Vaikų ugdymo(si) pažangos ir pasiekimų vertinimo metodai ir būdai:

- ▶ stebėjimas;
- ▶ diskusija;
- ▶ vaiko pasakojimas;
- ▶ pokalbis;
- ▶ vaiko veiklos ir kūrybos darbų analizė;
- ▶ vaiko elgesio faktų analizė;
- ▶ atskirų situacijų aprašymas;
- ▶ vaiko įsivertinimas;
- ▶ vaikų padėkos, diplomai;
- ▶ fotografavimas, vaizdo įrašai, garso įrašai ir kt.

Pagrindiniai vaiko **vertintojai** – grupės auklėtojos, kurioms padeda meninio ugdymo mokytoja, logopedė ir socialinė pedagogė. Lopšelio – darželio specialistai teikia rekomendacijas grupių auklėtojoms, tėvams (globėjams) apie vaiko ugdymosi galimybes, perspektyvas, aptaria pagalbos teikimo būdus. Vertinime taip pat dalyvauja tėvai (globėjai) ir pats vaikas. Pirminis vaiko pažinimas prasideda nuo pokalbių su tėvais apie vaiką. Pokalbiuose išsiaiškinami tėvų (globėjų) lūkesčiai, nuomonė apie vaiko gebėjimus, pasiekimu, individualius ypatumus, pomėgius, vaiko ugdymo(si) sąlygas namuose. Su vaiku pasiekimai aptariami, pabrėžiant vaiko sėkmę. Vaikas pakomentuoja savo darbelius, papasakoja apie juos, jam siūloma palyginti anksčiau atliktus savo darbelius su paskutiniu. Vaikas lygina juos ir mato savo pažangą.

INFORMACIJOS RINKIMAS

Informacija renkama stebint, analizuojant, aptariant, dokumentuojant vaikų ugdymąsi.

Stebėjimas - tai pasyvus dirbančio ar žaidžiančio vaiko stebėjimas, nesikišant į jo veiklą. Sukaupus ir suklasifikavus stebėjimus, lengviau tikslingai planuoti ir individualizuoti veiklą.

Užrašymas – tai stebimos veiklos ar elgesio dokumentavimas. Užrašydami savo stebėjimus, pedagogai fiksuoja vaikų atliktus darbus ir tų darbų kokybę. Tai padeda geriau įvertinti situaciją ir numatyti konkrečius uždavinius bei tolimesnes darbo gaires

Informacija apie kiekvieno vaiko pasiekimus ir pažangą renkama viso vaiko ugdymosi įstaigoje metu.

PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS VERTINIMŲ FIKSAVIMAS

Vertinimas atliekamas du kartus metuose:

- ▶ rugsėjo- spalio mėnesį,
- ▶ gegužės mėnesį.

Po antro pusmečio atliekama surinktos informacijos apie vaiko pasiekimus ir pažangą analizė - baigiamasis įvertinimas (apibendrinant pokyčius, įvykusius per mokslo metus). Prireikus atliekami tarpiniai vaiko pasiekimų vertinimai. Vaikai vertinami pagal aštuoniolika pasiekimų sričių ir šešių žingsnių vertinimo metodiką. Surinkti duomenys apie vaikų ugdymosi pasiekimus analizuojami pasitelkiant diagramą. Ji vaizdžiai parodo individualią vaiko kiekvienos srities pažangą. Vaiko pasiekimus ir daromą pažangą auklėtoja fiksuoja elektroninėje sistemoje „Mūsų darželis“ tokiose skiltyse, kaip „Pasiekimų žingsneliai“, „Vaiko pasiekimai“, „Vaiko veikla“ kuriuos stebėti turi galimybę ir vaiko tėvai (globėjai). Skiltyje „Vaiko veikla“ auklėtoja turi galimybę pateikti vaiko veiklą, daromą pažangą įvairiose srityse iliustruojančias nuotraukas. Atsižvelgdama į vaiko pasiekimų ir pažangos rezultatus, auklėtoja planuoja tolimesnį vaiko ugdymą(si). Vaiko pasiekimai ir pažanga aptariami su tėvais (globėjais) individualių pokalbių metu. Kiekvieno vaiko pasiekimų, pažangos rezultatai ir asmeninė informacija taip pat kaupiama „Vaikų pasiekimų ir pažangos aplanke“.

VAIKO PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS APLANKO PASKIRTIS

Sukaupiti vaiko pažangą rodantys darbai leidžia pedagogams, vaikams ir jų tėvams (globėjams) palyginti dabartinius vaiko ugdymo(si) rezultatus su ankstesniais, fiksuoti, vaiko daromą pažangą ir ją vertinti, pastebėti naujus gebėjimus, vertybes, išvelgti stipriąsias ir silpnąsias vaiko puses, numatyti tolimesnius pagalbos vystant ir tobulinant vaiko gebėjimus bei įgūdžius būdus.

VAIKO PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS APLANKO TURINYS

- ▶ Informacija apie vaiką, jo šeimą, pomėgius;
- ▶ Informacija apie vaiko **savęs identifikaciją** (vaiko dalyvavimo veikloje nuotraukos, vaizdo įrašai; vaiko savivokos išraiškos liudijimai: samprotavimai, klausimai, piešiniai ir kt.);
- ▶ Informacija apie vaiko **emocinę būseną, elgesį** (auklėtojos pastebėjimai, kaip vaikas išgyvena, nerimą, džiaugsmą, kaip padeda, užjaučia, dalijasi, sprendžia konfliktines situacijas ir kt.);
- ▶ Informacija apie **vaiko judėseną** (auklėtojos užrašai, vaizdo įrašai, nuotraukos kt.);
- ▶ Informacija apie **vaiko žaidimus** (žaidimo nuotraukos, auklėtojos užrašai, pastebėjimai ir kt.);
- ▶ Informacija apie vaiko **pažinimo ypatumus** (auklėtojos pastebėjimai, nuotraukos apie vaiko domėjimąsi aplinka, interesus, matematinius, konstravimo gebėjimus ir kt.);
- ▶ Informacija apie **vaiko kalbą** (vaiko kalbos įrašai, keverzonės, raidžių elementai, raidės, žodžiai, sukurtos pasakos, pasakojimai, knygelės ir kt.);
- ▶ Informacija apie vaiko **meninius gebėjimus** (piešiniai, aplikacijos, lankstiniai, pynimai, mezginiai, siuvinėjimai, lipdinių nuotraukos ir kt.);
- ▶ Informacija apie vaiko **vaidybinius gebėjimus** (nuotraukos, vaizdo ir garso įrašai, kalbos įrašai ir kt.).

Remiantis sukaupta aplanke informacija, tėvams pateikiama apibendrinta informacija individualaus pokalbio metu.

INFORMAVIMAS APIE VAIKŲ PAŽANGĄ IR PASIEKIMUS

Kartą per tris mėnesius lopšelyje - darželyje organizuojamos atvirų durų dienos, kurių metu ugdytinių tėvai (globėjai) aptaria su pedagogais vaiko pasiekimus fiksuojamus „Vaiko pasiekimų ir pažangos aplanke“, analizuoja vaiko pažangą, ugdymosi spragas, jų šalinimo galimybes, būdus. „Vaikų pasiekimų ir pažangos aplanke“ vaikui pereinant į kitą grupę perduodamas naujam pedagogui, o pasibaigus ikimokyklinio ugdymo programai atiduodamas ugdytinių tėvams.

Apibendrinta informacija apie grupės vaikų pasiekimus ir pažangą analizuojama, aptariama grupės tėvų susirinkime, metodinės grupės susirinkimuose, „Vaiko gerovės“ komisijos posėdžiuose.

VERTINIMO REZULTATŲ PANAUDOJIMAS

Vaiko pasiekimų vertinimo rezultatai naudojami tobulinant ugdomojo proceso planavimą, vaiko poreikių individualizavimą, siekiant įgyvendinti ugdymo tikslus ir uždavinius bei numatant ateities perspektyvą, žingsnius bei įgyvendinimo būdus.

VAIKO PASIEKIMAI PAGAL NAUJĄ IKIMOKYKLINĮ ŠMM APRAŠĄ

Vaikų grupė „_____“

_____ (vaiko vardas, pavardė)

Vertinimo data _____

Pasiekimų sritis	Įvertinimas (Žingsneliai)	Užrašai (pasiekimų pavyzdžiai)
1. Kasdieniai gyvenimo įgūdžiai		
2. Fizinis aktyvumas		
3. Emocijų suvokimas ir raiška		
4. Savireguliacija ir savikontrolė		
5. Savivoka ir savigarba		
6. Santykiai su suaugusiais		
7. Santykiai su bendraamžiais		
8. Sakytinė kalba		
9. Rašytinė kalba		
10. Aplinkos pažinimas		
11. Skaičiavimas ir matavimas		
12. Meninė raiška		

13. Estetinis suvokimas		
14. Iniciatyvumas ir atkaklumas		
15. Tyrinėjimas		
16. Problemų sprendimas		
17. Kūrybiškumas		
18. Mokėjimas mokytis		

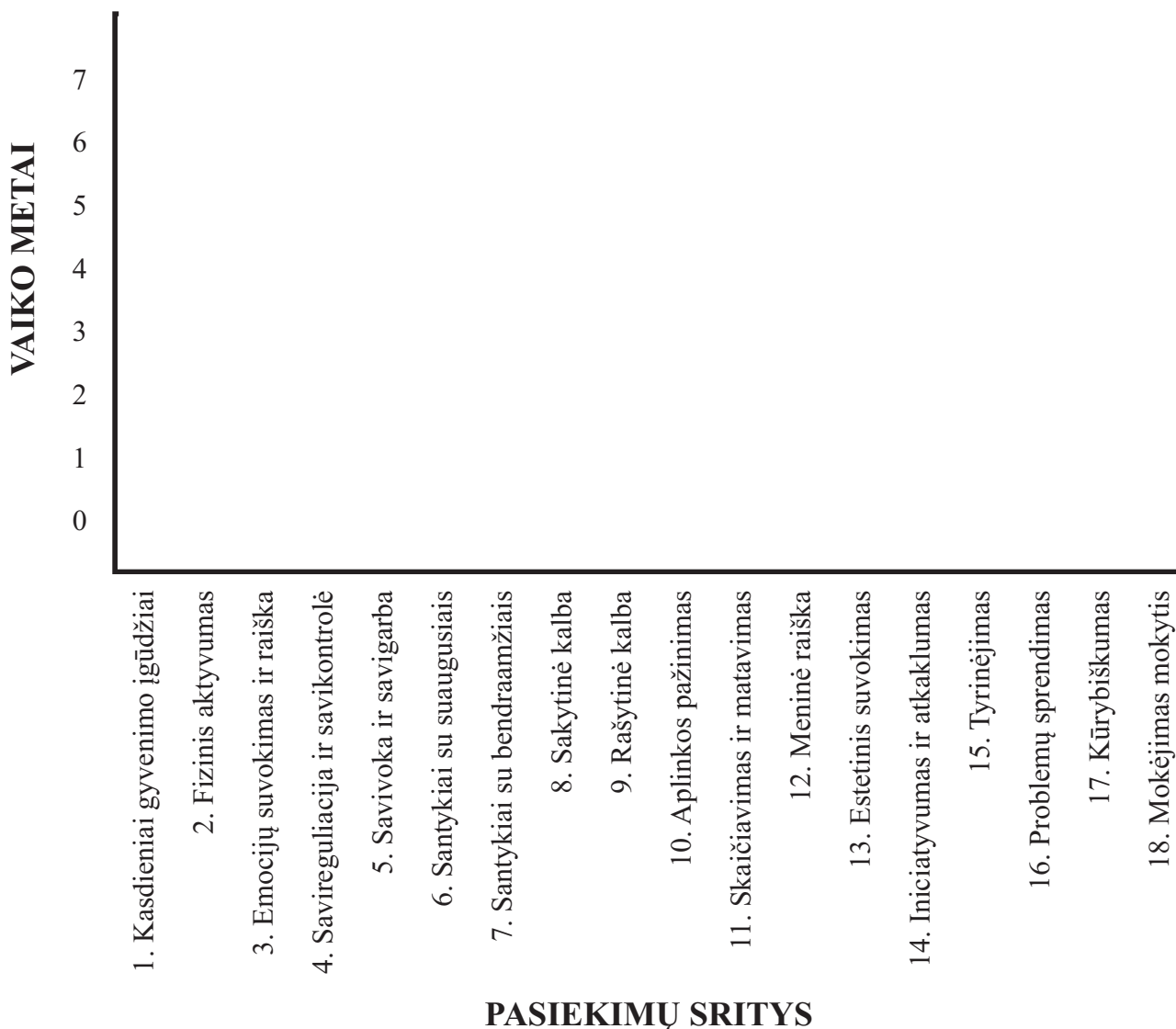
VAIKO PASIEKIMAI PAGAL NAUJĄ IKIMOKYKLINĮ ŠMM APRAŠĄ. DIAGRAMA

Vaikų grupė “ _____ ”

Vaiko vardas, pavardė _____

Vaiko gimimo data, jo amžius vertinimo metu: _____

Vertinimo data: _____

NAUDOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

1. Adaškevičienė A. Judėjimo džiaugsmas. Lietuvos ikimokyklinukų fizinio aktyvumo aptimizavimo programa, 1996.
2. Adaškevičienė E., Brazaitienė Ž., Gydrienė R., Žiubikienė L. Sveikatos šaltinėlis. Sveikatos ir fizinio ugdymo programa, 2000.
3. Alkoholio, tabako ir kitų psichiką veikiančių medžiagų vartojimo prevencijos programa. Vilnius, 2006.
4. Ankstyvojo ugdymo vadovas (Monkevičienė O. Sud.). Vilnius: Minklės leidykla, 2001.
5. Aukime sveiki ir stiprūs. Vaikų sveikatos ir fizinio ugdymo programa.
6. Bakūnaitė J. Humanistinio vaikų ugdymo programa. Auginu gyvybės medį. Vilnius: Eugrimas, 1998.
7. Bendroji priešmokyklinio ugdymo ir ugdymosi programa. Vilnius: Švietimo aprūpinimo centras, 2003.
8. Bandzienė O., Bobrova L., Staponkienė Z. Vaikų kūno kultūra. Šiauliai, 2004.
9. Bitinas B. Ugdymo filosofija. Vilnius, 2000.
10. Bortkevičienė V. Kad mažylis augtų sveikas. Korekcinė Kūno kultūros programa, 1995.
11. Bulotaitė L., Gudžinskienė V., Monkevičienė O., Jakučiūnienė D. Gyvenimo įgūdžių ugdymas. Vilnius, 2004.
12. Dailidienė J. Ankstyvojo amžiaus vaikų kalbos ypatybės, 1977.
13. Denikytė S., Pečiulienė O. Ikimokyklinio amžiaus vaikų erdvinio suvokimo ugdymo vadovas, 1999.
14. Dodge D. T., Colker L., Heroman C. Ikimokyklinio amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas, 2002.
15. Dodge D. T., Rudick S., Berke K. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūrybiškumo ugdymas, 2006.
16. Federavičienė E. Ikimokyklinio amžiaus vaikų rišliosios kalbos ugdymas. Vilnius, 1978.
17. Garšvienė A. Normalių vaikų ir logopatų kalbos plėtra. Vilnius, 1989.
18. Gaulienė V., Giedriemė V., Girkainienė L. Kalbos tyrimo metodinė priemonė. Vilnius: Žuvėdra, 2000.
19. Gevorgianienė V., Pipko J. (ats. red.). Portage ankstyvojo ugdymo programa. Vilnius, 1995.
20. Gučas A. Vaiko ir paauglio psichologija. Kaunas: Šviesa, 1900.
21. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. Vilnius: Liedybės centras, 1993.
22. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų reglamentuojantys teisės aktai. Vilnius: Persvika, 2001.
23. Jankauskienė L., Miciūnienė Z., Maslauskienė A. ir kt. Saugus elgesys. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo auklėtojams ir priešmokyklinio ugdymo pedagogams. Vilnius, 2008.
24. Jankauskienė L., Monkevičienė O. ir kt. Metodinės rekomendacijos ikimokyklinio ugdymo programai rengti. Vilnius, 2006.
25. Katinienė A., Vaičienė V. Muzika vaikų darželyje. Šiauliai, 2001.
26. Kliunka L., Kazlauskas R., Lazdauskaitė Ž. Po tėviškės dangum, 1997.
27. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas 2003 m. birželio 17 d. Nr. IX-1630.
28. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Ikimokyklinio amžiaus vaikų pasiekimų aprašas. Klaipėda, 2014.
29. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras. Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos. Klaipėda, 2015.
30. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. gruodžio 12 d. įsakymas Nr. V-2368 „Dėl švietimo aprūpinimo standartų patvirtinimo“.
31. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymas Nr. ISAK-1557 „Dėl ikimokyklinio ugdymo mokyklos vidaus audito metodikos tvirtinimo“ (Žin., 2005, Nr. 94-3522).
32. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. balandžio 11 d. įsakymas Nr. V-579 „Dėl mokyklos vaiko gerovės komisijos sudarymo ir jos darbo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ (Žin., 2011, Nr. 45-2121).
33. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-06-07 įsakymas Nr. V-1009 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo pakeitimo“.
34. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011-07-08 įsakymas Nr. V-1228 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
35. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo pakeitimo įstatymas (Žin., 1991, Nr. 23-593; 2003, Nr. 63-2853; 2011, Nr. 38-1804, 2016, Nr. XII-2290; 2017, Nr. XIII-592).
36. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2015 m. gruodžio 21 d. įsakymas Nr. V-1380 „Geros mokyklos koncepcija“.
37. Morison K., Reynolds N. Ko tikėtis iš vaikų nuo gimimo iki šešių metų. Vilnius, 1994.

38. Monkevičienė O. Ankstyvojo ugdymo vadovas. Vilnius: Minklės leidyba, 2001.
39. Monkevičienė O. Mokymosi negalių samprata // Psichologinė pagalba mokykai (Konferencijos medžiaga). Vilnius, 1995.
40. Piliuvienė A., Dailidienė N., Jakučiūnienė D. ir kt. Ikimokyklinio amžiaus vaikų saugios gyvensenos įgūdžių ugdymo programa. Vilnius: Laidybės centras, 1997.
41. Priešmokyklinio ugdymo bendroji programa. Vilnius, 2014.
42. Rauckis J., Drungilienė D. Ankstyvojo amžiaus vaikų kūno kultūros programa, 2003.
43. Stulpinas T. Bendrojo ir specialiojo ugdymo principai. Šiauliai, 2004.
44. Stulpinas T. Ugdymo perspektyvos: idealai, tikslai, uždaviniai. Šiauliai, 2005.
45. Szarkowicz D. Stebėjimas ir refleksija vaikystėje. Thomson Learning, 2010.
46. Šečkuvienė H. Vaiko muzikinių gebėjimų ugdymas. Vilnius, 2004.
47. Šeibokienė G. Ikimokyklinis ugdymas: kur esame ir kur link eisime / Lietuvos vaikų darželis: praeitis ir dabartis. Vilnius: Leidybos centras, 1999.
48. Šiaulių miesto 2015 - 2024 m. strateginis plėtros planas (Žin., 2016, Nr. T-325).
49. Šiaulių miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2016 m. lapkričio d. Nr. „Dėl Šiaulių miesto vaiko asmenybės ūgties koncepcijos patvirtinimo“.
50. Vaiko gerovės valstybės politikos koncepcija (Žin., 2003, Nr. 52-2316).
51. Vaikų darželio programa „Vėrinėlis“. Vilnius: Leidybos centras, 1993.
52. Vaikų tarsių konvencija. Lietuvos nacionalinis UNICEF komitetas, 2000.
53. Valstybinės švietimo strategijos 2003-2012 m. nuostatos (Žin., 2003, Nr. 71-3216).
26. Verseckienė O., Marcinkas F. ir kt. Po tėviškės dangum. Etninio ugdymo gairės, 1995.

Internetinės svetainės:

1. www.smm.lt
2. www.lrs.lt
3. www.svietimas.takas.lt
4. www.ikimokyklinis.lt